
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M-2358 विषय

नांव श्री हनुमन्

लेखक / लिपीकार गोविंद सुनुना

पृठ 23 काळ शके 1797 पूर्ण / अपूर्ण

रा
॥श्रीगणेशाय नमः॥ श्रीरामाय नमः। हृदयेपङ्कजरणयास
मुधत्तोलं विमुढत्तरवुद्धि॥ तस्पदकमले वंदे गोकुलेनाथस्य
वेदादैः॥१॥ हनुमन्नाटकसागरशद्वार्थगाधतांसुगा
धतां॥ नेतुं कृतसाहसतांपमसुधियः क्षंतुमर्हंतु॥२॥
कल्याणानां निधानं कलिमलमथनं पावनंपावनानां
पाथेयंयन्मुमुक्षोः सपदि परपदप्राप्तये प्रस्थितस्य॥
विश्रामस्थानमेकं कविवरवचसां जीवनं सज्जनानां बि
जं धर्मद्रुमस्य प्रभवतु भवतां भूतये रामनाम॥१॥ पातु
श्रीस्तनमेभंगपत्रमकरीमुद्रांकितोरस्थलोरेवः सर्व
जगत्सतिर्मधुवधूवक्त्राब्जचंद्रोदयः। क्रीडाक्रोडत
नो नवेंदुविशदेदंष्ट्रांकुरे यस्यभूर्भाति स्म प्रलयाब्धि
पल्वलतलोत्खातैकमुस्ताद्युतिः॥२॥

आसिद्‌ड्डूर भूपति प्रति भट प्रोन्माथि विक्रांतिको भूपः
पंक्तिरथो विभावसुकुलप्रस्य ख्यात किर्ति र्वशी ॥ उर्व्यां बर्व
र भूरि भार हृतये भूरिश्रवाः पुत्रतां यस्य संग्राम थो विधा
य महितः स्पष्टः चतुर्धा विभुः ॥१॥ ते षामीश्वरता गुणैश्च
जनुषा ज्यायान् भूद्राघवो रामः सोप्यथ कौशिकेन मुनिना
रक्षाभयात्प्रार्थितः ॥ राज्ञा नं स पश्चो ध्वनो नरपतिः प्रा
दात् सुतं दुःखितः तस्मै सोपि तमन्वगादनु गतः सौमित्रिणो
च्चैर्मुदा ॥२॥ सुंदस्त्री दमन प्रमोदमुदितो दास्थाय विद्योदयं
रामः ससव तौ सुतादथ्यगतस्तस्याश्रमं लीलया ॥ क्रूले
कौशिकनंदनेन चपरवे तत्रागतान् राक्षसान् त्वाम्प्रसु
चदाशु भाविभिदसौ माचेरि सुग्रा हतिं ॥३॥ पूर्णे यज्ञवि
धौ त्रियासुरभयच्चक्रामेण सार्द्धं मुनिः सीतासंवरणागता

क्र० श्री०

स्विस्तत्तपव्यामुग्धविर्यश्रीयं ॥ श्रुत्वा तद्धनुरुत्सवं च मिथिलामा
स्थाय तेनाधिकं सत्कारैरुपलंभितः पुनः रगाच्छो पार्श्वितं मण्डलं ॥ ४ ॥
तत्र सीतारामनिचिकित्सति ॥ कमठपृष्ठकठोरमिदं धनुर्मधुरमुर्ति
र सौ रघुनंदनः ॥ कथमधिज्यमनेन विधीयतां महह तात पणः
स्तव दारुणः ॥ ५ ॥ आद्वीपात्परतोप्यमी नृपतयः सर्वे समभ्या
गताः कन्यायाः कलधौतकोमलरुचेः कीर्तेश्च लाभेप्सवः ॥
नाकृष्टं न च टंकितं न नमितं नोत्थापितं स्थानतः केनापीदमहो
महद्धनुरिदं निर्वीरमुर्वीतलं ॥ ६ ॥ ग० ॥ रामहृदयानंदकंदा
कुरोद्भूताय निजभ्रचंडदोर्दंड यो महतीं शौर्यदीनारयत्ति ॥ ७ ॥
देव श्रीरघुनाथ किं बहुना यादासोस्मि ते लक्ष्मणो मे वदति न
पि भूधराश्च गणयेत् जीर्णः पिनाकः कियान् ॥ तन्मामादि
श परस्य पश्य चपलं रसस्य कौतुकं प्रोद्धर्तुं प्रतिनामितुं
प्रचलितुं नेतुं निहंतुं क्षमः ॥ ८ ॥ जनकः ॥ माहेश्वरं धनुः

कुर्यादक्षिल्यं चेदुदामितां ।। रा० पुरोहितः ।। गुरोः शंभोः धनु
र्मौर्वी चेच्चूर्णतां नयति क्षणात् ।।९।। शंभोरावासमुत्क्षेप्तुमनघ लं
भुजकौतुकी ।। माहेश्वरं धनुः कृष्टमर्हति दशकंधरः ।।१०।।
साई हरेण हर[illegible]वद्भयाचद्याहरं बषणमुखदषममृथा
वकीर्णं ।। कैलासमुद्धृतवतो दशकंधरस्य कथं च ते धनुषि
दुर्मददोः परीक्षा ।।११।। जनकः ।। शृणुत जनककोपः [illegible]ः क्ष
त्रियाः सर्वराजेन्द्रावदनभुजानां कुण्ठितायत्र शक्तिः ।। नमय
ति धनुरैशं यस्तदारोपणेन त्रिभुवनजयलक्ष्मीर्मैथि
ली तस्य दाराः ।।१२।। लोकरूढ़नृप व्याज तातेषु जनकः पुमानि
ति धरणीः ।। श्रीरामः ।। कपोले जानक्याः करिकलभदंत
चैतुः द्युतिमुषि स्मरस्मेरं गंडोड्डमर पुलकं वक्त्रकमलं ।। मुहुः
स्यपश्यन् शृण्वन् रजनीचरसेनाकलकले जटाजूटग्रंथिं

रचयति रघूणां परिवृढः ॥१३॥ ततः श्री हीत हरकोदंडे रामे
परिणेतयोन्मुखे ॥ परस्परं नयनं वामं जानकी जामदग्न्ययोः ॥१४॥
लक्ष्मणः पृथ्वी स्थिरा भव भुजंगम धारयैनां त्वं कूर्मराज तदिदं
द्वितयं दधीथाः ॥ दिक्कुंजराः कुरुत तत्रितये दिधीर्षां रामः
करोति हरकार्मुकमात तज्यं ॥१५॥ पृथ्वी याति विनम्रतां फणि
पतिर्नम्रं फणामंडलं बिभ्रत्सु भ्याति कूर्मराजसहितो दिक्कुंजराः
कातराः ॥ आतन्वंति च बृंहितं दिवि भैरैः सार्धं धराधारिणः
२ कंपते रघुपुंगवे पुंजितः सज्यं धनुः कुर्वति ॥१६॥ उक्षिप्तं सह
कौशिकस्य पुलकैः सार्द्धं मुखैर्नामितं भूपानां जनकस्य संशय
धिया साकं समास्फालितं ॥ वैदेही मनसा समं च सहसा
कृष्टं ततो भार्गव प्रौढाहंकृति दुर्मदेन सहितं तद्भग्नमैशं
धनुः ॥१७॥ तद्भंगसमात वधपातकि मन्मथारिक्षत्रां

तत्कारिकरसंगमपापलिप्सया॥ ऐशं धनुर्निजपुरश्चरणा
यन्नूनं देहं मुमोच रघुनंदनपाणितीर्थे॥१८॥ त्रुट्यङ्गी
मद्धनुः कठोरनिनदस्तत्राकरोद्विस्मयं त्रस्यद्वाजिरवै
रमार्गगमनं शंभोः शिरःकंपनं॥ दिक्कुंभिस्खलनं कु
लाद्रिदलनं ससार्णवोन्मेलनं वैदेहीमदनं मदांधदमनं
त्रैलोक्यसंमोहनं॥१९॥ ततः॥ यद्भंजनं जनकोनेस
जातस्ते राघवः पशुपतेर्महद्धनुः॥ तद्धनुर्गुणरवेण रो
षितस्त्वाजगाम जमदग्निजो मुनिः॥२०॥ चूडाचुंबितकंक
पत्रमभितस्तूणीद्वयं पृष्ठतो भस्मस्निग्धपवित्रलांछन
मुरो धत्ते त्वचं रौरवीं॥ मौंज्या मेखलया नियंत्रि
तमधो वासश्च मांजिष्ठकं पाणौ कार्मुकमक्षसूत्र

वलयंदंडं परं पैप्पलं ॥२१॥ एवंभूतमेतमवलोक्य
लक्ष्मणो रामं स्मारयति ॥ सोयं ससमुद्रमुद्रितमहीय
स्यार्जुनोऽस्योद्धतं छित्वा भैरवसंगरे ऽतिर्जहरे कंठं
कुठारेण यः शरुवातीर निरोध्य हेतु गहनं बाहुसहस्रं
जवात्काण्डकाण्डमखण्डयसित वधामर्षेण वर्षीयसा ॥२२॥
जामदग्न्यः क्रोधं नाटयति ॥ केन कुपितकरालकाल
दंतपत्रांतरालमिच्छता धनुर्भग्नं ॥ जामद० ॥ गद्य ॥ स्पिन
फूत्कार प्रफुल्लनासापुरकोटरा ॥ क्षीर्ण प्रभृत तरोषानलोद्धुषि
तकालकूरधूमस्तोमाध्मारितदिङ्मंडलः ॥ अरे रे निजकुल
कमलिनीप्रालेयवर्षशारपेकथमकाण्डप्रचण्डदोर्दण्डकोद
ण्डकण्डनचण्डिमाडंबरेण पूरितं जगत्त्रयं ॥ सकलवसुमतीमिदलास
उलकुमुदिनी निपक्षलक्ष्मीहरणकिरणमालिनं मानवेक्षि ॥ येनोक्तः का

पद्य।। सहस्रबाहुस्त्वमहं द्विबाहुस्त्वं सैन्ययुक्तस्त्वहमेकराज। त्वं चक्रवर्ती मुनि
नंदनोऽहं तथापि नौपम्यमुत कर्मकः।।२३।। उक्तं सोऽत्र स्वगर्भान्न पि शक
लयितुं क्षत्रसंतानरोषादुद्दामस्यैक विंशत्यवधि विशीर्णः सर्वतो राज
वंशस्यानु। पैत्रमलङ्कश्शूर्णप्रतिवचनमहोमेघमंदायमानः को वाग्नेः सर्वतो
मे सखलु न विदितः सर्वभूतैः स्वभावः।।२४।। दाशरथिः।। बाल्याद्वर्तन्ते
न गणितं न च कार्मुकस्य त्र्यंबकस्य महिमा न तत्र ष दोषः।। यच्चापलं परशुराम
मम क्षमस्व हि भस्य दुर्विलसितानि मुदे गुरूणां।।२५।। अयं कः कुमारस्तोकु
रूराम यथोचितं।। निहतु हतेगोर्विप्रः प्रान्न शुरारघुवंशजाय।।२६।। भो ब्रह्म
भवता समं न घटते संग्रामवार्ता पुनः सर्वे हि नवलाव यं नलवतां यूयं स्थिता
मूर्द्धनि।। यस्मादेकगुणं शरासनमिदं सुव्यक्तमुर्वीभुजामस्माकं भवतो
यतो नवगुणं यज्ञोपवीतं बलं।।२७।। स्त्रीषु प्रवीरजननी जननी तवैव देवी
स्वयं भगवती गिरिजापि पुंस्त्री।। त्वद्यन्वसोदरत विक्रम रत्नमुस्नावलोकयन्त्री
जातीक्षिणं हृदयास्पृहयां भुवैव।।२८।। परशुरामस्तथापि साभ्यसूयं।। यच्चा
पमीशभुजपीडनपीतसारं त्वत्भागभज्यत भवास्तु निमीतमात्रं।। राजन्यकप्रप
नसाधनमस्मदीयमाकर्ष कार्मुकमिदं गरुडध्वजस्य।।२९।। रामोऽपि सात्र
रथिस्त्वाक्ष्य षेणामर्षहृष्टितः।। पूरो जन्मा नाय प्रभृति मम रामस्स्वयमहं न पुत्रः
पौत्रो वा रघुकुलभुवां च क्षितिभुजां।। अवीरं वीरं वा कढयतु जनो मामयमतो

मया वद्धो दुष्टसंस्कारः द्विजस्मन राक्षापरिकरः ॥३०॥ स्पा सजलंपरिकरस्य निश्चः॥
मुसार्त्रीकि यदे नरर्णन मिलनत्रिर्जिन हार्यतो यद्विरणभवाह मोनदद तात्रिस
सहस्त्रोजयं ॥ द्विभोयनन बाहु रिद्ध शा मिद घोरंच वीरवनं तत्कोधाद्विरमत्र
सीद भगवन् जासैव भूज्योसिनः॥३१॥ तिभोस्त्रिकुठ बाल्योर तिभिन्दः॥ द्विः
शारं नोभि संधत्ते द्विः स्थापयति नाग्नितार ॥ द्वि ईर्दतिन चार्षिभोरामो द्विनी
भि भाषते॥३२॥ रामस्ततरादाय धनुः सहे लं बाणगुणयोजयदाचकर्ष॥ भाति
स्मसा क्षान्मकर ध्वजक्षु श्री र्गति त्रिपिघरे च भार्गवस्य॥३३॥ तं चापमाकर्षति
तार्थ कारा वा कर्णमाकर्णनिग्रा त्त्नेत्रा॥ सासूर्यमेसिष्ठा निद जासै कन्या
किमन्योपरिनिष्पतीति ॥३४॥ यः कान्तवीर्यस्य भुजासहस्त्रं चिच्छेद वीरो भुवि
जामदग्न्यः॥ ससायके रामकराश्रिरस्थे व्राह्मण्परे मधुपणर्थी बभूव॥३५॥
रामः पश्चात्तापाज्जामदग्न्यपरूप प्रयो निर्विपत्स॥ उत्पतिं जमदग्नितः स
भगवान्देवः पिनाकी गुरु र्वीर्यं तत्तु न पश्चि राम नु पर्यं त्यकोहि तत्कर्म
तिः॥ त्यागः सप्तसमुद्र मुद्रितमहीनिर्व्याजदानावधि सत्वसंबृहत्ननपोनिचे
नु भवतः किं किन लोकोत्तरं ॥३६॥ परशुरामः॥ तात्वा वतारं रघुनन्दनेस्य
सकीयया लिंग्य ततो निगाढं॥ विमस्य तस्मिञ्जामदग्निसूनु स्तेजोमहत्क्षत्रवधा
भिवत्तुः॥३७॥ निःसाणमर्दनर साल गलिर मे री भांकार तालर बकाह लना
दजालैः॥ पूर्णं सुवैव धनुणीगगनान्तराले पाणिग्रहे रघुपतेर्जनकात्मजा
याः॥३८॥ रामेरामेसकामस्पृशन्ति जनकजापाणिपमं प्रदत्तं पित्रानेत्रालि

पद्मे प्रवरपुरवधूसंहतीनां मुदेतनी। तस्याणिस्पर्शसौख्यं परमनुभवती सचि
दानंदरूपं तत्रासीत् क्षणाभिरामा रमणरतिपते योगनिद्रां गतेव। विवाहे कौकु
शिकनंदनजामदग्न्यवाल्मीकिगौतमवशिष्ठपुरोहितादिभिः॥ रामो यथाविधि
सर्ग विधिं समाप्य सलक्ष्मणस्तैरानंदयन् जनलोकं स्वपुरीं जगाम॥४॥ इति श्री
ह[illegible] प्रथमो श्लोकः॥१॥ श्रीगणेशाय नमः॥ प्राप्यायोध्यां स जनपरमोत्साहसंभावना
भिनलामूर्छाउखिलेठरूजनं सीतया लक्ष्मणेन॥ रामो यामत्रयमपि कथं
मारनाराच भिन्नो नीत्वा सीतां किमिति तुरगं खेडयामास दैत्यैः॥१॥ मन्दा
सर्वलक्षणोपेतान्देवभूपालयोग्यान्दिव्यहयरत्नान्तु रंगान्नवबलोक्य मार
ज्वराकुलितचित्तो भासा वधूपुत्रयामे गत्वावलोकनायागतस्य तस्य भ
गवतस्तरणेः किरणमालिनस्तुरगाः स्वभाववनेऽश्रिस्य नस्तात नमस्कार
स्ताद्विताः पुनर्भगवतो भास्करस्य तुरगसाला चलं नयनं चिंतित्वा बुध्वा दशरथि
र्जनकपुत्री च रंजयाथान्तुरगान्खेडयामासेति निशायां प्रोक्तं तत्र सौधप्रमा
वयाः संगमो भवत्विति याति प्राप्तः॥ अस्तं याते मुकुन्दे नलिनीबांधवे सिंधु
पुत्रे प्राचीभागे प्रमदमुदितपंकनारिंगपिंगे॥ रामः कामरूपजनगिरामु
दिरसुंदरांगीरं भोरुस्ते जनककृतनयानन्दमातीजगाम॥२॥ मा... भागे सरागे
तरणिविरहिणि क्लांतमुद्रे समुद्रे निद्राणे नीरजाल्यौ विकसति कुमुदे निर्वि
कारे चकोरे॥ आकाशे सार्वकालोल्लसितचरणामित्रे कोकिलोके सन्ध्याके कर
पैडनल्परपे विकिरति किरणान्तरा वैरि सार्वभौमः॥३॥ स्वैरं केरवकोरकान्
विदलयन् यूनां मनः खेदयन् मोजानिनि मिलयन्मृगदृशां मानं समुन्मूलयन्॥
जोत्स्नाकंदलयन्तमः कवलयन्नंभोधिमुद्वेलयन्कोकानाकुलयन् दिशो धवलयन्

निंदुः स पुर्ज मनेः ॥४॥ अद्यापि स्तनतुंगशैलशिखरे सीमंतिनीनां हृदि
स्थातुं वाञ्छति मान एष धिगिति क्रोधादिवा लोहितः ॥ उद्यद्दूरप्रसारितकरः
कर्षत्यसौ तत्क्षणात्फुल्लत्कैरवकोशनिःसरदलिश्रेणी कृपाणं शशी ॥५॥ उ
कर्पूरैः किमपूरि किं मलयजैरालेपि किं पारदैरक्षालि स्फटिकोपलैः किमघ
टि द्यावापृथिव्योर्वपुः ॥ एतत्तर्कय कैरवक्लमहरे शृंगारदीक्षागुरौ दिक्कांता
मुकुरे चकोरसुहृदि प्रौढे तुषारत्विषि ॥६॥ मदमंदजनककोकिलनयालो
द्वी विधाय सैरंध्री तदधरमधुप्रमत्तामौलिनाक्षी ॥ मेनतस्यास्तात्पर्यं नु कन
लान्धर्मकामार्थमोक्षा रामः कामिममधुरमधरं ब्रह्म पोला पितस्याः ॥७॥
जानकी नातो विकाशमा साय ॥ भीतिस्मे चित्तस्थितरामचंद्रसारूप्यतो निगम
राकयेव ॥ सानोपरिस्था पिनपाणिपद्माघ्रानविद्रा सरसीरुहाक्षी ॥८॥
रामस्तत्र मिमिचिल सुनारस्य तनिक्षिप्तपक्षसौगंध्यकर्दमे सानंदमितित
मलिमालोक्याह ॥ मदनदहनभुग्नकांतकांताकुचांतहरिमलयजपंके मग्न
बद्धखिलो ऽपि ॥ उपरि विततपक्षो लक्ष्यते सोऽनिमग्नः शरइव कुसुमेषोरेषपु
स्यावशेषः ॥९॥ तामतिदुःखयामन्वानः रामः ॥ तदनुजनककपुत्रीवक्त्रमालोक्य
रामः पुनरपि पुनराघ्रायतु कन्नतुसः ॥ स्तनततटभुमूलोरस्य तरोमराजिमरने
सदनमासीत्सुखी तेन पंचबाणः ॥१०॥ जानकी प्रबुद्धा ॥ स्फुटयति रविभीति
प्रेमतो बालभावात्तिमिरसुरजसंगव्यंगमाकुंचयंती आहृत्य नहि नदीव्या ज
मप्यालंपती स्मितमधुरकटाक्षैर्भावमाविष्करोति ॥ रामः सानंदं सीतायै वाग्वि
लासमाह ॥ शालिशालिना तापेन ॥ अरण्यसारंगी गिरिकुहरगर्भान्तरसि

निदिद्शो दिशः मातंगैः श्रितमपि वनपंकजवनैः ॥ प्रियाचक्षुर्भ्यसानवदन
सौंदर्यविजितैः संतापाने ग्लानेमरणमथवादुरगमनं ॥ १२ ॥ अयि प्रिये ॥
वल्लरे घातेस्मरस्मीर हानिर्भ्रंगाक्षमालो जगदुर्जेयाय ॥ राणीह रोसिप्यवलो
क्यवेणी मगं भुजंगाधिपतिं जुगोप ॥ १३ ॥ स्वर्णसुवर्णदहने सुदरे विक्षेप
कांतिनवदंतपंक्तिं ॥ विलोक्य तूर्णमपणि निजपूर्णफलं विशीर्णेकिल दा दी
डिमस्य ॥ १४ ॥ वदनमम्मृत [illegible] र स्मिंपरूप कांतित्त वार्थ्या अनिलतु लनदैः
नास्पुवाहौविधाता ॥ स्थितमनुजयदिंदुः खेचरो मृलुपुलोक्षिपतिश्चप
रिपूर्यैतस्यनाराः किमेताः ॥ १५ ॥ जानकीसानंदं सोत्कंठं च प्राव लभे
माल्यादयंती ॥ रमणचरणयुग्मं तावकं भावयित्वा मधुरगिरमुदारां
रामदासी ब्रवीति ॥ कलमपिगुध्यानात्र स्याध्यानिर्णीषितामेव वदनममृत
रस्येमे उलंबा प्रियेण ॥ १६ ॥ रामः सानंदमनोहरतं रासीतां + गिरमुद्गिरं
तीमालिंग्यतत्र भुंबुजे परिपूर्णकामः ॥ रामस्तथात्र भुवनेपि यथानकं
श्चिकाम्यां भुनक्ति बुभुजे न च भोक्ष्यतीशः ॥ १७ ॥ आगामिदीर्घविरहं
चिरपाविरासी त्वं वरंगभवने कृतकामकेलिः ॥ श्रुत्वातयोर्गिर
मपूर्वजदातुपत्नीमुकीर्णकर्णमरणांचैरणायुधानां ॥ १८ ॥ टिका ॥ आगा ॥
दीर्घविरहं कागमनं तालीरा वरंगभवने सुरतागारे नयोः सीतारामयोः
मध्ये जा० --कुकुर्यानां गिरं श्रुत्वा तु पत्नीमपूर्वजेयं ॥ भुमेपि चिरम व्ययमि
निचरकः को ॥ दंडपालसुरंगास्ता यामासैति पूर्वमेव भ्रमः आविरासीत् ॥

बिडालकीपूजनेसती प्रातः कालस्तद भानारनंतां कामिनीनुअनंतासतीषति
मालंब्य अजस्त्रंमुखावलोकन सुखमनुभवतिस्यभिप्रायः॥ इति ० ६ ० ना
जानकीरामविलासो नामद्वितीयोंकः॥ तृतीयेनमः॥ ततः कैकेय्या वरयुग्म
कारणेनरामभरतौराज्यवनरक्षायैसंबद्धौभवतः॥ तत्ररामः॥ गुरोर्गिराज्य
मपास्यतूर्णंजगामाथरघुप्रवीरः॥ निषपृष्ठःशरचापहस्तः तं लक्ष्मणोगाव
६ना मिवानुवत्सः॥१॥ सीतापि॥ गुर्वाज्ञापरिपालयान् वनंसंप्रस्थितं राघवं
दृष्ट्वासीतलरितांविदेहतनयाश्वश्रूजनंप्रष्ठति॥ नलाकोसलकन्यकांप्रियं
गालंपश्चासुमित्रोत्सुनेईक्षासा शुककोकिलपिसारिकापिकंकुंतं
रामानुगाप्रस्थिता॥२॥ भरतः॥ मातेलेतुकुलाग्रुर्वनुशयागासपितेशोके
नमहतीमधर्ममवाप्याथायवेकुल्यंनाशयति॥ मातस्तातक्रयातःसुरप
तिभवनंहा कुतः पुत्रशोकात्कौसौपुत्रश्चतुर्णांलपवरःज्ञातया यस्यजातः
किमस्यप्रासोसौकाननांतंकिमितिनृप गिराकिंतथासोभाषे बरर
पदाकुवडूफलंतेकिमितितवर्षेरराधौज्ञातुशाहतोस्मि॥३॥ तमेप्रासे
वनांतंकेथमपिभरतश्चेतनाप्राप्यनीतौ तौते दवैदूकैलौसुनिजनवच
नाद्वर्धदेहक्रियाभिः॥ भ्रातुःशोकाज्जयावानजिनरु यततनुःपारन
याम्यासनंदिग्रामेतिष्ठन्नयोध्यांरघुपतिः पुनरागामिभोग्याभयः गा
सीतारामप्रति॥ सद्यःपुरीपरिसरेषुशिरीषमृद्वीगत्वाजवाल्लि

चतुराणि पदानि सीता ॥ गतव्यमस्ति कियदित्ति सदा ब्रुवाणा रामाश्रु
णः ऌ नवतीप्रथमावतारं ॥ ५ ॥ रामः जानकीं ॥ आदावेव दृशोर्दरीकुल्य
नदी भारेण नम्रा पुनः केलि चंक्रमणं चनैव सहसे दोलानिधौ श्रा
म्यसि ॥ स्रोतः काननहस्तिनिर्झरसरित्पूर्वानपूर्वानिमान्भूभागान
पिभूतभेरनमगावैदेहीयायायाः कथं ॥ मैथिल्ली ॥ पथिपथिकवधूभिः
सादरं पृच्छमाना कुवलयदलनीलः कोयमार्येतवेति ॥ स्मितविकसित
गंडुश्रीउबिभ्रांतनेत्रं मुखमनवमयंती स्पष्टमाचष्ट सीता ॥ ७ ॥ सीतारामं ॥
पदकेमलनखश्रीभिर्मुक्तपाषाणदारा मलभतयदहल्यागौतमोच्च
र्मपत्नीं ॥ लक्ष्मीश्चललति विशीर्णयावविंध्याद्रिपारे केतिकतिभवि
तारस्तापसा दारवंतः ॥ ८ ॥ सीता नावमारुह्य सा प्रचालिता
तदा प्राब्रवीत ॥ उपलमनुरहल्यागौतमस्यैव शापाद्दियमपि मुनि
पत्नी प्राप्तपल्लपसारा तु ॥ चरणनलिनसंगात् गृहमस्य मानाभ्र
वतु चिरं प्रियन श्रीमती पोतपुत्री ॥ ततः ॥ ९ ॥ ज्ञातुदैन्यं जनकात्मजा
यास्तत्रैव रामः सह लक्ष्मणेन ॥ गोदावरीतीरसमाश्रितेषु व
नेषु चक्रे निजपर्णशालां ॥ तरुमणीतौ पि लक्ष्मणोप्यवलोक्य ॥
एकापपंचवटीरघुत्तमकुटीयत्रास्ति पंचावटीपान्थस्यैकघटीसु

रस्खलनतयीसंश्लेषभित्तौवयौ ॥ गोदा यत्र ॰ तरीतरंगी ॥ तरंगीकल्लो
लचंचसुरीदित्यामोदकुंभवाद्धिशाकरीभूतक्रियाद्रुकुंभी ॥
॥ ११ ॥ संश्लेषभित्तौ ॥ संश्लेषःदारापसायभिनिवेशः तस्यभि त्तौसंच
येवज्जीवज्ररूपनिभावः ॥ वयौवज्रपविःसारद्रुनिशूनाभ्वतः ॥ पूर्वोरूप
चवज्जीविशेषणानि ॥ उत्तरार्द्ध ॥ गोदावरीविशेषणानि ॥ अम्यसुगमं ॥
सन्यस्तक्षपरिभ्रमाजानकीमुख्यावतारं अस्तोत ॥ क्रीडाकल्पवटंविस
र्पितजटं विभ्यांबुजन्मावटंपिशांडोघघटंध्वताच्छिन्नाकरुध्वस्तक्षमास
कटं ॥ विद्युच्चाररुचीविधूतकपटंसीताधरालंपटं भिन्नारीभघटं विरु
ग्णशाकटं वंदे गिरादुर्घटं ॥ १२ ॥ टीका ॥ अहंरामंवंदे इत्यन्वयः ॥ क्रीडानां
नरसुरतिर्यग्योनितारणां कल्पवटं वृक्षं विसर्पितजटं सुगमं ॥ विभ्यांबुज
न्मानावटःसमस्तं ॥ वटःसंयंतरोलोकेइतिन्न्यासः ॥ पिशांडोघघटं चूर्णीकृतब्रे
ताउसमूहं ॥ ध्वतोहृदयेअधीयैस्तेषांशाकवावाद्वपानं ॥ भवंततुं ॥ भिन्नारी
भघटं सु॰ ॥ विरुग्णाः खंडिताः शाकटाः राक्षसाः येनतं ॥ शाकौयवनराक्ष
सौप्रतिर्धरणिः ॥ गिरादुर्घटं ॥ सु॰ ॥ १२ ॥ अथमारीचः लंकाधिपतेर्वचःश्रु
त्वाज्ञामप्यासाद्यमनसिचिंतयामास ॥ रावणारिप्रमर्त्यमतंव्यंराघवो
दपिउभयोर्यदिमर्तव्यंवररामोनरावणः ॥ १३ ॥ ततःसीताकनककुरंग
संदर्शनि ॥ रामेकियंतंकालंगमयतिसति ॥ कुटीजानकीमंगयाचते

स्मरामं कीदृशं निशितशरधनुर्धारिणं तस्याः रक्षणायोल्लिख्य ततः प्रभु
वा लक्ष्मणेन सह सोप्यगात् तदा धावयेति ॥ इति ह॰ के तृतीयोंकः ३ ॥ श्रीरामाय ॥
अथ रामः एककरेण विशिखमादाय परकरेण कोदण्डमपि परि
विधुन्वन् वनवीथिकासु मृगं मृगयते स्म ॥ ततो वनान्तरे ॥ बाणेन दिव्ये
न रघुप्रवीरस्ततो मृगं वक्षसि बद्धलक्ष्यः ॥ विव्याध यावत्तरसा तप
स्वी इत्यागतस्तावद्दिशं जगाम ॥ मारीच मृगया व्यग्रे रामे प्राप्तेत्र रा
वणः ॥ भयादिव कुरङ्गीणां तस्याः पश्यामि लोचने ॥ इति रावणः स्वा
गतं ॥ स व्याजहार स्वधर्मिणि देहि भिक्षामलं स्पृशन्न लक्ष्मण लक्ष्मरे
खां ॥ जग्राह तां पाणितले क्षिपन्तीमाकारयन्तीं रघुराजपुत्रौ ॥ ३ ॥
जटायुर्दुराचारं यमेवामनुस्मरन् राक्षसेन्द्रमाह ॥ रे रे भोः परदारचोर
किमेर घोरलयागम्यते तिष्ठाधितिष्ठ चन्दनालयुतं प्राप्तो जटायुः
स्वयं ॥ सुचैनां पतिदेवतां न स्पृश लुञ्चेघ चण्डमुण्डाकुशाङ्कुरावस्के
रणे व्रणास्त्रगुरसः पास्यति गृध्रास्तव ॥ ४ ॥ अनेस्फुरणमाकर्षणं ॥
अन्मत्सु ॥ इति तं निर्भर्त्स्य ॥ कुपितो रावणः स्वगतं ॥ मैनाकः किमयं
रुणद्धि पुरतो मन्मार्गमव्याहतं शक्तिस्तस्य कुतः स वज्रपतनाद्भीतः
सुरेन्द्रोपि ॥ तार्क्ष्यः सोपि समं निजेन विभुना जानाति मां रावणमाज्ञातं
स जटायुरेव जरसा क्लिष्टो वधं वाञ्छति ॥ ५ ॥ जटायुः सक्रोधमभिनीय ॥

मा भैषीः पुत्रि सीते व्रजति पुरो नैष दूरं दुरात्मा रे रे रक्षः क्षुद्र दारा
न्रघुकुलतिलकस्यापहृत्य प्रयासि ॥ चेच्चाक्षेपपराश्चरितध
रा॰ मनिभिर्दिक्षु निक्षिप्यमाणै राज्ञापालोपहीं स्त्राभिरापिहितालच्छि
रोभिः करोमि ॥ अक्षान्विक्षिपतिध्वजं दलयते मत्तं हीतिन्वयं युगं
चक्रं चूर्णयति क्षिणोति तुरगान्वक्षःपतेः पक्षिराट् ॥ रुंधन्गर्जति
नर्जयस्यभिभवन्सालं बते ताड्यसाकर्षत्स्वबलं पतति प्रचलति वि ६॰
चक्षुरं स्वयमपि ॥ ७ ॥ रावणः क्रोधं नाटयति ॥ क्रुद्धस्ततो दृढचपेट
विलोनतलेन वक्षः पिपेष गृध्रेन्द्रमुत पक्षिराजं ॥ जटायुः ॥ ईषत्स्थिरा
सुरपतत्सु विरामरामरामेति मंत्रमनिशं निगदन्मुमुक्षुः ॥ ८ ॥ जटायु
ने॰ रात्मौ शोचयन्नाह ॥ न मैत्री निर्व्यूढा दशरथ यन्नपैराज्यविषया भावै दे
हि त्राता प्यहह हरणतो राक्षसपतेः ॥ न रामस्यास्येंदुर्नयननिषयोसु
द्भृति नो जयये जन्मेदं वितथमभवद्भाग्यरहितं ॥ रावणनायनेत्र
स्फुरणं सूचितं ॥ जानकी ॥ आकृष्यमाणाभरणानि मुक्ता सीरध्वजी
मारुतिमद्रिमौलौ ॥ नमोहरामाय च लक्ष्मणाय वराय निद्रायानि चद
वराय ॥ ९० ॥ सीरध्वजो जनकः ॥ अथ रामो निजत्राण प्रमाणंमन्वानः

तरुलतैर्लतैः क्षणं निश्राम्य ॥ मायाकुरंगं विनिहत्य रामो भ्रात्रा सहागम्य
च पर्णशालां ॥ कोणत्रयेषु प्रसमीक्ष्य सीतां दृष्ट्वा चतुर्थो न च शोकभीत्या
॥ इति हनुमत्के सीताहरणं नाम चतुर्थोंकः ॥ श्रीहरये नमः ॥ ग ॥ अथ प्रा
णप्रयाणादप्यधिकं घोरतरं वियोगसमयमधिगम्य पर्णशालांतरालम
वलोक्य कथमपि विदीर्णमनहृदयमार्गादुत्पतः प्राणान्धारयन्नुत्तरी
यवस्त्रमुपलभ्य जानकीस्मरस्त्ररोत्तान् ॥ पद्य ॥ स्तूतेपणः प्रणयकेलि
षु कण्ठपाशः क्रीडापरिश्रमहरं व्यजनं रतांते ॥ शय्या निशीथसमये
जनकात्मजायाः प्राप्तं मया विधिवशादिदमुत्तरीयं ॥ ३ ॥ पुनर्विवि
चिकित्सति ॥ बहिरपि च पदानां पंक्तिरंतर्न काचित् किमिद मिलनसी
ता पर्णशाला ॥ किमन्या ॥ अयमपि किल नाहं सूर्यवंश्यो राघवश्चेत्कथ
मपि नहि सोढा हंत सीतावियोगं ॥ २ ॥ सम्भूर जोरं जित सर्वकायो
मनु बभौ विमुर्विषण्णचेताः ॥ योषिद्धि योगानलर समानं स्वकांतमा
लिंग्यग यतीव भूमिं ॥ ३ ॥ रामः सीता विरहार्तो चयति ॥ पद्यो यद्दृरि
भिः स्मितं स्मिरोरे नेत्रे कुरंगीगणैः कांतिश्चंपककुड्मलैः कलरवो
२२ हारितः कोकिलैः ॥ मातंगैर्गमनं कथं कथमहो हंसैर्विभज्याधुना
कांतारे सकलैर्विनास्यपश्चवन्नीता सि भोमैथिली ॥ ४ ॥ रामायः

पुलकमवहि कैकेय्यायद्दूप्रेषितोवने ॥ ईदृशीयस्यमेबुद्धिर्म[illegible]क्का
पिहिरण्मयः ॥ ५ ॥ गाहंगाहं गव्हरकांतारवनांतंदर्शंदर्शंकंदर्पकेमल्ली
रिववल्लीः ॥ स्मारं स्मारंदूरगतां तामथकांतारामः कांतामद्रिचरादीन
मरोदीत ॥ ६ ॥ रे वृक्षाः पर्वतास्थागिरिगहनलता वायुना वीज्यमानारामो
हंव्याकुलात्मा दशरथतनयः शोकशुक्रेण दग्धः ॥ बिंबोष्ठी चा
रुनेत्री सुविपुलजघना बद्धनागेंद्रकांचीहासीताकेननीतामम हृदय
हृदये गताकोभवान्केननीता ॥ ७ ॥ हे गोदावरिरम्यवारिपुलिने सीतानदृष्टा लघ
[illegible]नः व्याहर्तुकम लानि चागतवती यस्माद्विनोदार्थिनी ॥ इत्येवं प्रतिपाद्यप्रति
गेने प्रस्यापगं प्रसंग प्रसेण प्रतिबिंबितं इतस्ततो नैथिलीयाचते ॥ ८ ॥
ततः जटायुषेमोक्षं दत्वा हत्वा कबंधं च शबरीमप्युक्त्वा सीतां विचि
न्वानः लजानत्कपिः केष्टनसानुजःहिभुमः पंपामगमत ॥ इति रू० केपंचो
कः ॥ श्रीरामायण ॥ ततः रामस्सुग्रीवं ततोरामानुजं ॥ सौमित्रेननुसेव्य
तांतरुतलं चंडांशुरुजं भंत चंडांशोर्निशिकाकथा रघुपतेश्चंद्रो
यमुन्मीलति ॥ वत्सैतद्विदितं कथं नु भवता धत्तेकुरंगं यतः क्कासिप्रे
यसिहा कुरंगनयने चंद्राननेजानकि ॥ ९ ॥ रामश्चंद्रमसमधिक्षिप
ति ॥ मुञ्च रणमथितोनतापितोज्वालितानन तमसापिदुरात्मन् ॥ ॥

शरेण शान्ध्यापरिनिर्ध्ये जानकीमुखसमो यदि नस्याः ॥ १० ॥
रामः कामप्रतिसीता विरहादाह ॥ रे रे निर्दयार मदने प्रोत्फुल्ल पंके
रुहा बाणान्सिन्धुनु सन्धनुसंजयुनुरिकि पौरुषं प्राप्तति ॥ कांतासंग
वियोगजातहुतभुक्ज्वालाप्ररूप्येवपुः शुराणाम्नतमारणंनहि
वरंधर्मः प्रयुक्तेबुधैः ॥ ११ ॥ आपुस्वास्तमम्मो शराम नासिर्मममनाः
समर्पचतेनिर्दग्धेमदनाग्निनावपुर्दिलरवसार्द्धमम ॥ कष्टकाम
निरायुधोसि भवताजानुनशाक्याजनोदुःखोस्याम एमेकामसक
लोलोकः सुखंजीवतु ॥ १२ ॥ तत्रोपिक्षणंचिकसिताशोकतरून्दृ
विश्राम्याहत्स्मशरधिः ॥ रक्तस्तनवपल्लवैरहमपिश्लाघ्यैः प्री
यायागुणैस्त्वामायांतिशिलिमुखाःस्मरधनुर्मुक्ताःसरवेमामपि ॥
कांतापादतलाहतिस्तमनुमुदेतद्वन्ममाप्यावयोःस्पृष्टः स्पंदस
वेमशोकके वलमहंधात्रासशोकः कृतः ॥ १३ ॥ रामोलक्ष्मण प्रति ॥
हारोनारोपितः कंठेमयाविश्लेषभीरुणा ॥ इदानीमंतरे जाताःपर्वताः
सरितोद्रुमाः ॥ १४ ॥ चंद्रश्चंडकरायते मृदुगतिर्वातोपिवज्रायतेमाल्यं
सूचिकुलायतेमलयजःपंकस्फुलिंगायते ॥ रात्रिःकल्पशतायतेविधि
विधिनशाप्राणोपिभारायते हाहंतप्रमदावियोगसमयःसंहारकालायते ॥

ततः जटायुषे मोक्षं दत्वा कबंधं शबरीमप्युद्धृत्य सीतावियोगानलजा
तकंपः कष्टेन सानुजः हि भुजः पंपामगमत् ॥ इतिपंचमोऽकः समाप्तः ॥ ५ ॥
॥ श्रीरामायनमः ॥ ततः रामस्सुग्रीवं ॥ अजनि घनतिमिरमेषा करं मत्कोषाम
रगसगेन ॥ प्रतिनिरामपूरि पंपामदश्रु संपातिभिस्सलिलैः ॥ १ ॥ अथ
किष्किंधाद्रौ रौद्रदिव्यावतार दृष्ट्वा रामो मारुतिं वाचमूचे ॥ सीतांकिन नीत [illegible]
चिल्का पिदृष्टा तु ष्टकुष्टस्सहर-प्राहवीरः ॥ २ ॥ पापेनाकृष्यमाणारज्ञ
७ ७७ निश्चर वरेणा बरे व्रजंती किष्किंधाद्रौ मुमोच प्रचुरमणिगणे भूषणा
न्यर्पितानि ॥ हा राम प्राणनाथेसहर जहि रिपुं लक्ष्मणेनाल्पती भूमा
वानीय ता निक्षिपति रघुपुरः क्वापि रामाजनेयः ॥ ३ ॥ रामः ॥ ज्ञानक्ष्या
एव जानामि भूषणानि तिनान्यथा ॥ वत्स लक्ष्मण जानिषे पश्यपत
मपितलतः ॥ ४ ॥ लक्ष्मणो रामं प्रति ॥ कुंडले नैव नैव जानामि कंकणे ॥
नूपुरावेव जानामि नित्यं पादाभिवंदनात् ॥ ५ ॥ रामो विरहात् दियान्
अहह जनकपुत्री वल्लसुस्थामपश्यन्न व्रजति परमंहसा नाक्षमोधा
रितु वा ॥ नरनु विरह वह्निज्वालया रघुपक्षः किं मुतपवनसू
नो भूषणैस्समिलेतु ॥ ६ ॥ ततो हनुमान्सह लक्ष्मणेन रामेण सुग्री
वपुरः स्थितो भूत् ॥ नीं सान्त्र सा क्षाक पियूष्य नाथः पापानिदग्धु

५ जानामि ६

दहनान्दर्दर्शी ॥७॥ इति षष्ठोंकसारः ॥ ॐ श्रीरामायनमः ॥ अथ
रामो वानरभटानाचष्टे ॥ भो भो सुग्रीवसैनिकाः शृणुध्वं ॥ व्यसने
महति प्राप्ते स्थिरैः स्थातुं नशक्यते ॥ लंकां निःशंकमाक्रम्य कस्तां
रांतुमर्हति ॥१॥ हनुमांस्तत्र महावीराद्भुतपराक्रमैकहर्षवाक्यं ॥ देवाकर्ण
येतीति ॥ कूर्मो मूलवदालवालवरपानीथोरुलावद्धिग्गोमेघाः प्रवलव
प्रसूनफलवन्नक्षत्रसूपै द्रवः ॥ स्वामिन्व्योमतनोर्मम क्रमतले शुले
तिगां मारुतेस्सीतान्वेषणमादिश त्वत्वलु वो रामः सहर्षं श्रियं ॥२॥
हनुमानाह ॥ देवाज्ञापय किंकरोमि सहसा लंकामिहैवानये जंबुद्वीप
मितोनये किमथवा वाराणिधिं शोषये ॥ हत्वोत्पाटितविंध्यमंदरगि
रिस्वर्णत्रिनेत्राचलाक्षेपक्षुण्णविवर्णमानसतिलं बध्नामि वारां
निधिं ॥३॥ अपि च ॥ हद्देवममाज्ञां देहि राज्ञां कुलगुरुरसि
सत्वा लंकामलंकारहीनामत्रैवोपनये जानकीं ॥ स्फुटितगिरि
तटीभल्लभंगान्तरंगाद्देव्यांप्यत्नक्रचक्रक्रमं करकाग्योहिचिक्रो मत
रघोरं सेतुंबध्नामि ॥ देवममाज्ञां किंकरोमि किंकरोस्मि ॥ स
कलदोर्दंडसाध्यं मम ॥ रामः सलिलरमुक्ताश्रुरुद्धसवीरं मारुते ॥ मुद्रां
सुमुद्रमुल्लप्य शीघ्रमाभ्यास्य जानकीं ॥ विन्यस्य पुरतस्तस्याः

आगच्छ मयि जिवति ॥४॥ हनुमांस्तथेति रामसुग्रीवौ प्रणम्य मुद्रां
समादाय समुद्रोपकंठमवतरन् धैर्यमवलंब्य ॥ लांगुलोन्नत
केतुर्नभसि पृथुगर्जितैः स्फालिताभ्रः सुर्यश्रौघानुवेगोल्लसितजल
निधिः पृष्ठरूढोग्रसत्त्वः ॥ दूरात्सिंदूरपूरारुणमरुणरुचिस्तेजसः संवि
भागैर्भ्यक्रैर्दिग्वारणानां कटितरमभितः सूर्यवच्चांबुदाभं ॥५॥ तद
तो ५ वसरे समुद्रादुत्थितैमैनाकः तस्य कपेर्विश्रांतये जलधिना हर्षात्प्रेरितोऽर
नाभः कांचननगस्तं दूरादागतोऽतिस्नेहमब्रवीत् ॥ ततः कपिः तदुसि ७
दुन्नतशिखरं स्पृष्ट्वा गुल्फाग्रजन्मेव पूरितमार्गस्तत्रैव जगाम ॥ वेलात
टशालतमालमालाविलोक्यमानसत्त्वसांजनेयः ॥ उल्लोलयन्व्याल
धिवल्लिमुच्चैः कल्लोलिनीवल्लभमुल्ललंघ ॥६॥ अथ दशरथसूनोराज्ञ
या वायुपुत्रो रजनीचरपुरीं तां वीक्ष्यमाणो ददर्श ॥ अकलितपरि
माणस्तत्र सरसासक्तचित्तः ॥ क्षिपति जनकजाग्रे श्रीं भुपाद्यावतीर्णः ॥७॥
जानकीं नमस्कृत्य समारुतिः ॥ मातर्जानकि कोभयान सिम्हशाः केनात्र
संप्रेषितः त्वं हे से नरघुत्तमेन किमिदं हस्तस्थितं मुद्रिका ॥ दत्ता तेन
तवैवतामिति करादादाय चालिंग्य च प्रेम्णाश्रूणि ससर्ज सम्यग्गुर
भुजाश्लेषु रोमोद्गमः ॥८॥ अविरलगलदश्रुपूर्णलोचनाभ्यां सौवर्णे

मंगुलीयकं चाभिषिच्य मन्यमाना संभावयामास ॥ अथ हनूमान् ॥ [illegible]
सुवर्णस्य सुवर्णस्य सुवर्णस्य च जानकि ॥ प्रेषितं तव रामेण सुवर्णस्यां
गुलीयकं ॥ ९ ॥ जानक्या शालेत्रा मासाद्य क्षणमश्रूणि प्रमृज्य ॥ मुद्रे संति
स लक्ष्मणाः कुशलिनः श्रीरामपादाः सुखं संति स्वामिनि मा विधेहि विधुरं
चेतो नया चिंतया ॥ एनां व्याहरमैथिलाधिपसुते ना[illegible]तरेणाधुना रामं प्रा ५
स्त्वच्छिरहेण कंकणपदं तुभ्यं चिरं दत्तवान् ॥ १० ॥ मुद्रे तं कुशलेशो निजे जन
कजे क्षेमं चरामस्य तेत्सत्यं मां स्मरति प्रविक्लमेना किं भाषते [illegible]षितः ॥ प्रे ७
कालं मच्छिरहात्कथं च नयति सुद्धा मतां मामिमां मष्यस्यालपतीस्व
सावपि मृषा संमूह्यति ध्यायति ॥ ११ ॥ अथ सीता विरहादाह ॥ चंद्रो
७ दी ७ यत्र दि[illegible]शानैर्वितिसमस्फुलिंगवत्पंकजं कर्पूरः कुलिशायते शशि
कलासा भानुभाभासते ॥ वायुर्वाडववत्तथा मलयजं दावाग्निवत्सा
प्रतं सदेशं न य रामसंनिधिमितो या ग्राममथो तारय ॥ १२ ॥ ततः हनु
मानाह ॥ मातरमिस्सुकालंकायां रावणोपकंठं गत्वाहं क्षणं स्थितः ॥
तावद्रावणः ॥ रेरे वानर कोऽभवानहमरे त्वत्स्वनुहत्वालवे दूतोऽहं रघु
खंडनस्य जगतां कोऽसौ उदीक्षागुरोः ॥ मुद्रा दर्दुरकष्टोर तागुनविधौ
को वाग्निकुपच्चलः कोऽमेरुः कं चरावणो घगणनाको विस्तु किण पत्ते ॥ १३ ॥

रेरेरावणहीनरावणकुमतेरामोपिकिंमानुषःकिंगंगापिनदीगजःसुरगजो
ह्युच्चैःश्रवाकिंहयः॥किंरंभाप्यबलानुरक्तंकिमुयुगंकामोनधन्वीनकिं
त्रैलोक्यप्रगटप्रतापविभवःकिंरेहनूमानकपिः॥१४॥इषत्सलज्जन
मेत्रीवनाभिपद्यत्कपेस्तनुः॥निहतांचंद्रहासेनरावणेनातिरुष्टा॥
॥१५॥ततःकथाप्रसंगेनहनूमानुरावणेनसंगतःपश्चाद्गतैस्तैरा
क्षसैःपुच्छतोगेषूपितानक्षोगणानुलसाबुधोपातयामास॥लां
गूलेचैलतैलप्लुतबहुलतमगुणैर्वेष्टितेदीप्यमानेरक्षोभिर्वीक्षितोग्नि
द्विजपुरुषगिरायच्चतुष्टःस्तदासौ॥तुष्टोयथाग्निर्मेहोमैस्तथमपिरघुपतेयश्च
हंभक्तियुक्तासंततंसःप्रार्थितोयंसकलकपिवरःसीतयासीतलोभूत्॥
॥१६॥फलानिभुक्त्वाचपलःपलाशिनांहुताशनस्त्वासिमुपागतःपरां
विराजतेस्मप्रतियातनाथलाञ्छनातितोषितःपिबन्निव॥१७॥
तुष्टःपिनाकीदशभिःशिरोभिस्तुष्टोननैकादशमोपिरुद्रः॥अतोहनूमा
न्दहतीतिकोपात्स्वाहप्रियांकिंनपुनःशिवाय॥१८॥मेरुसुवर्णस्तेकःकपिकर
करक्षामणिरसौसमुद्यल्लांगुलोध्वजदंडसमाश्लिष्टगगनः॥पुनःप्रसा
यास्यत्यहहकपिसैन्यप्रचालितफलनीचैरेवंभयचकितलंकापुरज
नाः॥१९॥लंकांदग्ध्वारावणंतदाहगगनमंडलस्थोहनूमान्॥एको
हंपवनात्मजोदशमुखस्त्वंचापिकोटियुतस्त्वंजितासमरेप्रभोःप्र

णयिनी सीतां चनेतुं क्षमः ॥ किं तु स्याप्य भुजं पुरा भगवता रामेण
सुग्रीवतो हत्वा दक्षिणपाणिना वसुमतीं तां हंतुमुक्तं वचः ॥२०॥ इक्षु
कादग्रा कंठ। नगरीं भस्मसात्कृत्वा रक्षितां मशोकवनिकां आगम्य
जानकीं प्रणम्य रामाय अभिज्ञानं याचते स्म हनूमान् ॥ मैथिली ॥
शिखाधूमशिखा गात्रोः कालव्यालव धूपिव। गृह्यस्व शिरोर
नसंज्ञानस्वामिने दद्यौ ॥२१॥ एकमभिज्ञानं ॥ वक्षोभि चारि चरणाह
मिवस्तने यो दृष्ट्वा विदद्रहुर्हितुं विददार काकः ॥ ऐषीकमस्त्रमधिरुह्य
तदा तदक्षिकाणी चकार चरमो रघुराजपुत्रः ॥२२॥ इति द्वितीयमभिज्ञा
न तथा मृगगंडस्थरूभमनः शिलायामस्ति लकं कृत्वा स्मरे ति संज्ञानमभि
प्रयच्छ जीवामि हे राघव मासमात्रमिति तृतीयमभिज्ञानं ॥ अथ
हनूमान् ॥ रत्नेयलाङ्गूली ल्लानद्रनु कपिभटश्चित्रकूटस्य संज्ञानशा
लापारावार विदद्रूयमपि जनकस्यात्मजाया हनूमान् ॥ पाणिभ्यामद्रिशु
गं पुनरुद्धितरे पत्रयिला भगर्भे धामुत्सस्याय चाग्रेडुरू भुजगज
वादेवरेणाजगाम ॥२३॥ सौ तापतिमालिंगितुमुद्यतं दृष्ट्वा वानरास्तस्मा
त्समुद्रं प्राप्य तेन सपमं मधुवने फलानि जग्ध्वा ततः श्रीरामं प्राप्ताः ॥ रामः ॥
सविकल्पं क्रूरकर्माणमुपरूमतं विधातारमिति ॥ विधाता किं विधा
स्यतीति उक्तिः ॥ हनूमान भो भो रामदेव ॥ कुत्रायोध्या क्व रामोद्य

रथवनगोर्द्दण्डकारण्यमार्गो क्वासौ मारिचनामा कनकमययमृगः कुत्र
सीतापहारः ॥ सुग्रीवे राममैत्री क्व जनकतनयान्वेषणे प्रेषितोहं योर्थः
संभाविवर्णीयस्तमपि घटयति क्रूरकर्मा विधाता ॥ २४ ॥ कपीन्द्रोपि सूक्ष्मो
तच्छिरोरत्नमादाय प्रयच्छति तथा च ॥ मनःशिलायामिति त्वकं स्मरंगउ
स्पल्लेख्या ॥ समस्त जानकी वक्षःस्पर्शकाणी रत्नं खगं ॥ २५ ॥ रामः अ
ञ्जितानमासा[illegible]घ ॥ साधु मारुते साधु ॥ अयि प्रियायाः कुशलमस्ती
ति ॥ आथांजनेयः ॥ का स्यंचेत्प्रतियल्लकस्ताहिमनिधैः स्थूलापनेत्र
पांडिमानीलाप प्रमणालिकायद्विघनाबाष्पाः क्रिया नारिध्यिः ॥ संतो
पोयदि विगलत्कौतुकवरस्तस्याः कियद्वर्ण्यते राम त्वत्स्मृतिमात्रमेव किमि
दं लावण्यशेषं वपुः ॥ २६ ॥ रामः काकथास्ति ॥ हनुमानाह ॥ का शृंगार
कथा कुतूहलकथा गीतादि विद्याः कथा प्रायः कुंभिकथा तुरंगपकथा
कोदंडदीक्षा कथाः ॥ एकैवास्ति मिथः पलायनकथा त्वत्कीर्तरक्षःपते
र्देव श्रीरघुनाथ तस्य नगरे नान्या कथा प्रेयसी ॥ २७ ॥ पुनरप्याह रामः ॥
अयि वातात्मजेति ॥ दृष्टा सा जनकात्मजा रघुपते युष्मत्प्रसादान्मया ॥ लं
कानामपुरि समुद्रजठरे तत्र स्थिता जानकी ॥ राहुग्रस्तनिशाकरच्यू
तकलाद्वावर्ण्यहीना प्रभा सीता जीवनकारणं रघुकुले रामामतं जी
वनमिति ॥ २८ ॥ शंभ्वब्दमोविविनष्टि ॥ जानक्यपि वं चेन्नानीतेति ॥
कपिः ॥ नानीता जानकी राम मया मरणशंकया ॥ नाधिकारः
कृतांतस्य दृष्टां कंधरमंदिरे ॥ २९ ॥

रामः॥ त्रिदशैरपि दुर्भेद्या लंका नाम महापुरी॥ कथं वीरस्त्वया रुग्धा वि
धमानेदृशानेन॥३०॥ ह०॥ निश्वासेनैव सीताया॥ सा जनू कोपानलेनै
ते॥ दग्धा पुर्वातु सा लंका निमित्तमभवत्कपिः॥३१॥ अत्रांतरे लंकायां
सरमा नाम राक्षसी बैभीषणी धर्मिणी सीतामेतां वाचमूचे॥ विभी
मिस खिसं वीक्ष्य त्रमरीभूतकोटकी॥ तनूध्यानादागतपुत्र्सेतेन सार्धं
कुतोरतिः॥ सीतोकिरियं॥ सरमा॥ मा कुरु षात्रसदृ ऐ रामदूरस्था
रम वैजे॥ लब्ध्या नादागतस्त्रीले विपरिता स्तु नेरतिः॥३३॥ ततः सुग्री
वः तत्रावसरे रामदूतेनोक्तः॥ हे कपिजनराजेंद्र्य वानरसेनाग्रेयसी
संपूर्णा सेनाध्यक्षैः समं समागतेति॥ जनकपुत्री रामयोरुत्थैः कार्य
मस्तीति ततः क्षिप्रमेव क्षीरांबुराशेस्तीरे दक्षिणे सानुजेन रामेण सह प्र
वृद्धिर्गंतव्यं इत्युक्तवान्॥ अथ विजयदशाम्यामाश्विन शुक्लपक्षे दश
मुखनिधनाय प्रस्थितो रामचंद्रः॥ द्विरदविद्रुमहा [illegible] यूथनाथैः
कपिभिरपरिमाणै र्व्याप्तभूरिभ्रचक्रैः॥३४॥ वनप्रांतेभिल्लिभिः
सहासं॥ नो शस्त्रं नापि चास्त्रं न च सुवति कथा नापि दंतीन वाजी नो
क्षा वा नापि चोष्ट्रो बत नतु शिबिरं भाति राजा जटावान्॥ नोच्छ्रं नापि
वस्त्रं न च न परचना कापि दृष्टीति मातः प्रातर्दृष्ट स्थिता भिर्गिरि विवर
कुहरेऽभाणि भिल्लीभिरेवं॥३५॥ विनेतव्या लंका चरणतरणीयो

१४

जलनिधिः विपक्षः पौलस्त्यो रणभुवि सहायाश्च कपयः ॥ तथाप्येको
रामः सकलमवधीत् प्रतिबलं क्रियासिद्धिः सत्त्वे वसति महतां
नोपकरणे ॥ ३६ ॥ अये मरुत्तनय किमद्भुतं नेदृशति समुद्रमभिवर्णयसि ॥
कूर्मं क्रोडयितुं दिशः स्थगयितुं भेत्तुं धरित्रीधरान् सिंधुं धूलिभरे
कर्दमे णधूसरयितुं तेनैव रोद्धुं नभः ॥ नासारं सुपुरः पुरश्च कलयितुं नाल
स्यकोलाहलं कर्तुं वीर वरूथिनी किमपरं जेतुं पुनस्त्वद्गुणैः ॥ ३७ ॥
अत्रांतरे लंकायां अनया पविष्टमंत्रिपुत्रादिभिः प्रोत्साहितं राव
णं लंकाभर्तुरंकं उभाषे विभीषणः ॥ रेरे राक्षसराजं मुंच स
हसारे वीमिमां मैथिलीं मिथ्या किं निजपौरुषस्य घटना प्राग
प्यलं भ्रमभ्यस्यते ॥ एनां पश्यसि किंनकिंनरगणैः स्फीतदर्वि
कं मां सेनां वानरभर्तुरुरुभुजस्तंभाय भीमां पुरः ॥ ३८ ॥ अयमम
रयज ॥ कुलं राक्षसराज्यं च लंका राक्षससंकुला ॥ ऐश्वर्यं च सुदुः
प्राप्यं ज्ञात्वा सीतां प्रदीयतां ॥ ३९ ॥ यावन्नाश्वगजाकीर्णा बहुभीरा
क्षसैर्युता ॥ यावन्नष्टा वयं तेरामस्तावत्सीता प्रदीयतां ॥ ४० ॥ या
वल्लक्ष्मणबाणौघैश्छिन्नप्राकारतोरणा ॥ न भस्मीक्रियते लंका ताव
सीता प्रदीयतां ॥ यस्य वानरमात्रेण पुरीयं व्याकुलीकृता ॥ कस्ते
नसह्युच्यते बुद्धिमां राक्षसेश्वरः ॥ ४१ ॥ न तत्क्षमं वीर्यवता महात्म
नाधर्मपरेण धीमता ॥ निरर्थकं वैरममित्रघातिना प्रदीयतां दा
शरथाय मैथिली ॥ ४२ ॥ पुत्रविद्यालागजवाजिशोभिता प्रभुत

रत्नोबरयातु संभूता ॥ न चेद्दिमां परमसिवानराद्दितां प्रदीयतां दाशरथा
यमैथिली ॥ ४४ ॥ सुवर्णपुरमाः सुदृढाः सुतीक्ष्णा वज्रोपमा वायुसमः
प्रवेगाः ॥ यावन्न गच्छंति निशाचरां सिवाणाः प्रदीयतां दाशरथाय मैथिली
॥ ४५ ॥ रामप्रियाग्राहक तूणकूर्मे चापक्रिमे वानर वीर मध्ये ॥ सुग्रीव
नक्रेत्तुदक्षिंह रिणां कोवा जीविताथी प्रविशेत्समुद्रं ॥ ४६ ॥ सजस्व
कोपं कुलकीर्तिनाशनं भजस्व धर्मं कुलकीर्तिवर्द्धनं ॥ प्रसीद जीवे
मसबांधवा वयं प्रदीयतां दाशरथाय मैथिली ॥ ४७ ॥ गतायुषं त्वां
विपच्चित्त बुद्धिं निःसंशयं राक्षस लक्षयामि ॥ यो मां हितं पथ्यमितिब्रु
वंतं न मन्यसे राक्षसवीरमध्ये ॥ ४८ ॥ ततः स रावणः सक्रोधं ॥ जातः
सूर्यकुले पीनाद्दशरथः क्षोणीभुजामग्रणीः सीता यस्य वधूस्सती
भगवती भ्राताऽनुजो लक्ष्मणः ॥ दोर्दंडेन समं न यस्य बलवान्साक्षा
द्नंतः स्वयं रामो येन विडंबितः सविधिनाहं तापरं का कथा ॥ ४९ ॥
जानामि सीतां जनकप्रसूतां जानामि रामं मधुसूदनं च ॥ अनंत
मप्येन निजदृशास्य स्तथापि सीतां न समर्पयामि ॥ ५० ॥ रसुक्त्वा वामच
रणेनानुजं तं ताडयामास ॥ सोपि ॥ ततश्चतुर्भिः सह मंत्रीपुत्रैरूसस
रक्षः कुलधूमकेतुः ॥ लंकामहांत कई वांबर ण विभिषणो राघवमा
जगाम ॥ ५१ ॥ बिभिषणे आगते सर्वे वानराः स्व परस्पर मूचुः ॥
या विभूतिर्दशग्रीवे शिरः छेदे पि शंकरात् ॥ दर्शनाद्दवराम
स्यसा विभूति र्विभिषणे ॥ ५२ ॥ रामायनमः ॥

विभिषणो रामं स्तौति ॥ कूर्मः पादोऽग्र यष्टि भुजगपतिरसौ भाजनं भू
तधात्री तैलपूराः समुद्राः कनकगिरिरयं वर्त्तिप्ररोहः ॥ अर्चि
श्चण्डांशुरोचिर्गगनमलिनं मौकज्जलं दह्यमाना शत्रुश्रेणीपतंगाज्व
लति रघुपतेस्त्वत्प्रतापप्रदीपः ॥ ५३ ॥ अत्रावसरेण रामेण ॥ अयं द
शास्यपुत्रेण तत्र सौमित्रिमित्रेण पुर्गुरुदधितटे तिगर्भदर्भाग्रकीर्णे
॥ अहमहह निविष्टो नागतो येति राघाघहृदि जलधिरनेनाप्यात्त
मायेयमास्ते ॥ ५४ ॥ जलधिर्गालितसत्त्वघातैः पानलेनाबुद्धौ सेतुः
पूजः ॥ तत्रान्तरे ते प्रस्तराश्चीक्ष्याह हनूमान् ॥ येमज्जन्ति निमज्जयं
ति च परांस्ते प्रस्तरा दुस्तरे वार्द्धौ विरलं तरंति वानराभयस्य संतार
यंते पिच ॥ नैतो ग्रावगुणा न चाम्बुधिगुणा नो वानराणां गु
णाः श्रीमद्दाशरथेः प्रतापमहिमा सोयं समुज्जृंभते ॥ ५५ ॥ इति श्रीह-
नाटके ससमोकः समाप्तः ॥ श्रीरामायनमः ॥ अथेति मत्रामः सुवेलो
द्विनंरैवतीर्णः समुद्रमुल्लंघ्य विकीर्णसैन्यः ॥ रूपामुपेसारिकुस्यले
द्रूतं सुरेंद्रनसारमयाद्रिदेरा ॥ १ ॥ भो वीरांगद ॥ अस्तानाट्यवो क्षिप
सरभसादस्मत्परोक्षे हतासीते यंपरिमुच्यतामिति वचोगत्वा द
शास्यं वद ॥ नोचेल्लक्ष्मणमुक्तमार्गणगणच्छेदोच्छलच्छोणि
तच्छत्रच्छन्नदिगन्तमन्तकपुरं पुत्रैर्वृतो यास्यसि ॥ २ ॥ अंगदः यदा
ज्ञापयति देवः ॥ स्वगतं ॥ हं तारं हन्मि नो चेत्पितुरपिपरमस्यास्म

संपूर्णं कार्यं तस्माद्युद्धं वधिष्याम्यखिलं कपिभटै रुल्कोहं तमेकः ॥
शालासंसज्ज्यवैरं गगणमितिसमुत्सत्सलंकाभटस्यप्रौढः सोध्या
न्विरूढासुरपतिसुतजस्त्वमेलोसात केतुः ॥३॥ रावणः ॥ कस्त्वं वानर
रामराजभवने लेखार्थसंवाहको यातः कुत्र पुरागतः स हनूमान्निर्द
ग्ध लंकापुरः ॥ अंगदः ॥ स्तां विक्षेपं ॥ बद्धो राक्षससूनुनेतिबहुशः
संताडितस्तर्जितः स व्रीडार्तिपराभवो वनमृगः कुत्रेति न ज्ञायते ॥४॥
रावणः ॥ सावज्ञं ॥ रामस्त्री विरहेण हारितवपुः तज्ज्ञितया लक्ष्मणः सुग्री
वोंगदः शल्यभग्नहृदयो निर्मूलनं कुलद्रुमः ॥ गण्यः कस्य विभीषणः स
चरिपोः कारुण्यदैस्मातिथिः लंकाते कविपाकपावकदुर्वेद्योमयैकः
कपिः ॥५॥ रामः किं कुरुते प्रतीपविजयं कौसोप्रतीपोजितो वाली
सोपि च कोन वेत्सि किममुं कोनेति मारवामृगं ॥ आसन्त्रापितवाति
विस्मृतिरहोमाहोमहानस्तिते पर्यंकेनि जबालकेलि कलनये बद्धोसि
येनोपरि ॥ पुनरंगदः ॥ यत्संदग्धाहरेणमारुतसुतेनातारिवारांनिधिः
क्षिप्तं गोष्पदवन्निजालयपुरप्रावेशि लंकापुरी ॥ सीतार्द्धिरीतम
स्य भाषितवचनं चाभं जिरस्सः पलैः सेस्यं भूर्यचितादिचे यस पुरो रामः स
किं कथ्यते ॥७॥ अंगदः समरं ॥ सध्योवाधिविग्रहे वापिमयिदूते दशानन ॥
भक्षतः सक्षतो वापि क्षितिपृष्ठे लुठिष्यसि ॥८॥ अवेहि मां रावणराम
दूतं बाणाय दीयाः स्वरदूषणान्ताः ॥ भुक्ताल्पशानाड्वृक्षो नितांभः पास्य
तिते कंकवटैः सरं ध्रैः ॥९॥ रावणो निध्यर्षणाम षमूर्छितः ॥ राम ॥

अरे कटुकप्रलपितं धर्मशीलं न या रासवाम गलौहन्मीति ॥ पुलं चनी
लां रावनः ॥ यथोल वाक्षिप्तः स्यापञ्चवध्योमही भुजं ॥ क्रूरस्तदीयको
पेन कुचिहृरूप्यमर्हति ॥ १० ॥ अंगदः भुतललताडयित्वा ॥ दोस्तंभास्फाल
केलिं नाटयति ॥ सवैदग्ध्यं ॥ परदारापहरणेन श्रुता यादृशानन ॥ दिशादू
तपरित्राणसकाशाद्धर्मशीलता ॥ ११ ॥ रावणः सर्वगे ॥ रे रे मा त्वकरे
सहस्रकिरणं द्वारप्रतीहारकं चंद्रछत्रधरं समीरवरुणौ संमार्जयन्तौ
गृहान् ॥ पाचक्ये परिनिष्ठितं हुतवहं किं मद्गृहे नेक्षसे रक्षोभक्ष्यमनुष्य
मात्रवपुषं तं राघवं स्तौषि किं ॥ १२ ॥ अंगदः विहस्य ॥ रे रे रावण हीन दीन ॥ १३ ॥
रावणः सक्रोधं ॥ के त्वं कस्यासि पुत्रः क पुनरिह गतः किं नु दूतस्य च कस्मा
द्धिस्पष्टं विस्पष्टं नां विजयिनमपि मामन्यसे तृणाय ॥ अंगदः सविनयं ॥
सोयं यो लक्ष्मणस्तूनोस्तव बलमथनस्यात्मजोहं सुवेलां प्राप्तो रामस्य दूतो
विसृज जनकजामेतजानन्कीं बाध्यितोना ॥ १४ ॥ रावणः ॥ संमुद्रस्तापसस्तोसौ गिरि
कुहरगता न्वानरा न्मेलयित्वा वाघ्रस्योगम्यने नन्नु किं जनकसुनामर्कही
तां विलेन ॥ दंष्ट्रा रूष हरैः स्वरनखरमुखोल्लनमांसखंडैः कुंभकर्णस्यद्र
क्ष्माकमुक्ताफलकदल्या रसास्वादसक्तस्य शालैः ॥ १५ ॥ किं कार्यं वद राघ
वस्य नच किं वद किमभोनिधिः क्रीडार्थं कपयः सदैव करारणा जानासमी
मां हिन ॥ त्वं कोना किं निकायवैरि विसतिं कि वसि नो वाक्ति शंः कोत्वं का
ष्रिपतिर्बिभीषणइति यस्यान्तकीर्तिर्भुवि ॥ १६ ॥ हास्यतु रावणः ॥ ब
द्धः सेतुर्यदि जलनिधौ वानरैस्तावताकिं नो वानो वाल्मीकी दिदि भुवि

धन्यास्त्वं कायर पिकपिनासः स्वभावः किल लाग्ने शौर्यैश्वर्ये सो निजभु
जजवे किं स तं रामनाम्ना ॥१७॥ अंगदः ॥ रामो नाम स एव येन भगिनी
नासावसापंकिलः स्वक्रुस्त्रे खरदूषणत्रिशिरसां धूतः शिरःशोणितैः ॥
यद्बालांत निर्तान वपुषः संप्रदर्शितः स्वभुवं घ्राणं दर्पमिव स्वसुर्विदलितं
रामः कथं विस्मृतः ॥१८॥ रेरे रावण रावणा कति बहु नेता न्वयं भूभुपः
प्राकौतोकिल तत्कार्तवीर्यनृपते दोर्दंडपिंडीकृतः ॥ एकेन तेन यदपि तं न कवलं
दृष्टं सहस्रा सीजनैरन्यैः वक्तुमपत्रपा तु महती लंकेषु कौ वान्यथा ॥१९॥ रावणः ॥
भ्राता मे कुंभकर्णः सकलरिपुकुलत्रासससंहारकालः पुत्रो मे मेघनादः
प्रहसितवदनो येन बद्धः सुरेंद्रः ॥ खड्गो मे चंद्रहासो रणमुखचपलो रा
क्षसा मस्लतायाः सोऽहं वै स्वयं शत्रुत्रिभुवनविजयी रावणो नाम यज्वा ॥२०॥
रावणांगदयोः प्रश्नोत्तरे ॥ कस्त्वं बालितनूज वीर रघुपतेर्दूतः स बालीति
कः को वानर राघवः समुचितं तातेन बालिनो विस्मृतिः ॥ लांबध्वा चतुरम्बुरा
शिषु परिभ्राम्य न्यूद्धूलेन यः संध्यामचेति येस्या निरूपकृत्यं तातेन त्वया
विस्मृतः ॥२१॥ पुनः प्रश्नोत्तरे ॥ कस्त्वं वानर अंगदोस्मि तनयः कस्यास्मि
बालीनः को वालीमनएवबे त्ति भवतः स क्वास्ति मत्सुं गतः ॥ कस्मात् श्री
रघुनंदनास्त्रचपुनः को लक्ष्मणस्याग्रजः कौ वा लक्ष्मणरत्वहो रहह स्पातस्व
सुष्टु कृतो ॥२२॥ सीतामुच भजस्व रामचरणौ राज्येच चिरं राज्यमेनो देवाः सतु
ष्टिविभुजः परिभवं त्वाया तुलं कापुरी ॥ नो चेत् वानर बाहिनीपतिमहाच
चन्द्रापेयात्तरैस्तत्तन्मस्तिरगसंगरगतस्तत्तनपूलत्वा प्प्यसे ॥२३॥ अंगदः सा
वते ॥ सिंधौ ॥ अस्ति मस्यास्ति मीनाम लक्ष्यो जनविस्तृतः ॥ तिमिंगि

३ स्त्राचप्यवारोनिधौ३

लगितोप्यस्तिनगितोप्यस्तिराघव:॥२४॥ बाणोप्येननुतादिकोरसिपुर:
स्नान: स्वसुर्नासिकां प्राणायामपर:स्वर त्रिशिरसोहुत्वाशिरास्याहुती:॥
मादिंचंचबलिंविधायचपुनर्मौलौतु लरावणमामिषमगयत भोषीयतामि
थिलौ॥२५॥ रेरेराक्षसप्रराजमुचमेरसा॥२६॥ इति लंकामोक्तरे वी
क्षेरधिक्षिप्य लंकामातंकयन्सरावणेनयुध्वानजित्वानधिरामुकु
रमपिगृहीत्वासभास्थाने चांगदे निष्क्रांतरद्गति॥ इति हनू॰ ना॰ क्ष्मोक:॥
॥श्रीरामायनम:॥ राम: सुवेलाद्रितट: वतीर्ण: सन्निजप्रतापोदंच
चंड समरोत्साहपरिपूर्ण: श्रीविदेहिरमण: समरोद्यममत्रकरद्भूत॥
तत्र लंकायामपिपितामहप्रभृतयोदेवा: नारदाद्या ऋषय:॥ नंदन
रप्रविश्यप्रतीहार:॥ त्रस्तत्वध्य[illegible]नस्यनैषसमयस्तूष्णींबहि:स्थीयतां
स्वल्पंजल्पबृहस्पतेजडमतेनैषासभावज्रिण:॥ वीणासंहरनारदस्तु
तिकथालापैरलंतुंबरो सीतापल्लवभल्लभग्नहृदयोस्वस्थोन लंके
श्वर:॥१॥ तेसर्वे पुन: गतुउपचक्रमे॥ अत्रांतरे मंदोदरी॥ दृष्ट्वा राघव
मेवराक्षसवनेस्वच्छंदसंचारवानरं आनयत्यानिजवल्लभस्यपरमं प्रेमाणमा
लोक्यच॥ कांक्षतीमुहुरात्मपक्षविजयंभंगंचरात्रौमुहुर्ध्यायंतीमुहुर
नरालपतिसामंदोदरीसुंदरी॥२॥ वंदारुर्यस्तारकनेरवसीमस्तरमालग
मकरंदबिंदून्॥ मस्तरस्तीयचरणारविंदरेणू करा कर्कररतामनैषीत्॥
॥३॥ अथालिंगनध्यानसंगोदरीमंदोदरीसादरंसमसहोदर रावणंवैरिवि
द्रावणं विज्ञापयतिस्म॥ संबाहुदंडचंडत्वस्वरगिरिर्यातोजगद्रक्ष
क:पुत्र: शक्रजयीसर्वेसरणश्रीनूनं बलीवालिजित्॥ तद्राजन्नबलो

यनारपद्मतादेपास्यसा ज्ञानकी त्वं कांक्षां रहसीत्यु वाचवचनं मंदोदरीमं
दिरे ॥४॥ एकः सुग्रीवभ्रातः कपिरपि विलं वनं प्रपत्तिश्चापि दृष्ट्वा ज्ञातस्तु
र्णीतस्य तानीदृशा मुखभवतः किंतु नवीरवर्गैः ॥ प्राप्तौ सो पद्‌ण्णानंसकले
कपिकैरवीर्द्धिमुष्टंप्य यातु सीतालंपुचमुचेत्य निग्राम कथं प्रेयसीरा
वणस्य ॥५॥ रावणस्तु निजभुजादुर्वरं त्राह ॥ किंने भीरूषिपा निशाच
रपते नीसौ रिपुर्मे महान्परस्याग्रे समरोद्यतस्य न सुरा तिष्ठति शक्रादयः
॥ महोदरेक मदुलो दधेनधनुः क्षिप्ताः क्षणान्मार्गणाः प्राणान्नस्यत
पस्विनः सन्निरणेनेष्यति परस्यात्युनानुध्या मंदोदरीसभयं अनुव री
तिः सरागमानम दिरं ॥ अथ निजमंदिरं निरिखरमारूढ़ महोदराक्षिभिः
मंत्रिभियुद्धोद्यमपरं प्रपुपच क्रमे ॥ तं कापीरूतवानयोहि विदतिं दृष्ट्वा
गृपुघः पुरा कोप्पिषः प्रतिभातिवालिसहशो नूनं नलीयः सुत ॥ शापः कोप
समारूक्तिः शरधनुर्धारी सलीलाक्षिपः प्रसेकं रिपुमीक्षितेसुनिगद
न्नेचस्थितोरावणः ॥७॥ महोदरः ॥ राजन्मुखात्सुख्याश्चा चोमधुराः क
स्यन प्रीयाः ॥ न वक्षो रक्षमो किंतु नैतान्यसनसंगरे ॥८॥ विजनेभो
जनेदाने लिष्ठति प्रियवादिनः ॥ विपत्तौमच्चागतायांयालुद्दस्यलेख
लु साधवः ॥९॥ मंत्रिणः सचिवास्तेव चेष्टुकं ॥ राज्यं गम्हणे रात्रौ पिम
नसापिनचिंतयेतं ॥ सचिवः स्वामिनो नाशे तद्धितकामुष्मिकं तु नतं ॥१०॥
एवं धूकेसारणो विरूपाक्षः अकंपनश्च प्रत्येकं वचो रत्नं तु ॥ नियुक्त
हस्तार्पितराज्यभारास्तिष्ठतिय सौरविहारसाराः ॥ बिडालवद्द्वाहित
दुग्धमुद्रास्वपंति नितं मूढधीयः क्षितीद्राः ॥११॥ एवं मूढराज्ञो लक्षणं ॥

सूतस्य राज्ञो लक्षणं ॥ऽ स्नाता नृतीरोपयन् कुसुम्भितां भ्रित्वेन लघून
र्ध्वयन स्वचौ नमयन्नर्ता भ्रुस्थानकैरूभामयन्भू नले ॥ क्षुद्रान्करः किनो
न हि हिंसिन सयनूनि श्लेषयन्सं जनतामा ऽलाकार रव प्रयोग चतुरो रागा
च्चिर नर्तति ॥ १२ ॥ ब्राह्मणं मत्रिणं द्रोणं भूह नीरं यथाऽ भवतु ॥ गुरुद्र्यो
र्धन स्य सकालं नयानभ नपातो ॥ १३ ॥ रसे न मुक्ताः सर्वे निःश्वासाः ॥
इति हनू० ना० नवमोऽङ्कः ॥ हरये नमः ॥ ततः मरावणः ॥ शिव शिव दशा
वल्को रामसौमित्रि मायाविरचितनृशिरसि तरुपलानण्यपूर्णे ॥ गद्वि
दलित नव ले प्रेतपर्यस्तनेत्रे जनकदुहितुरग्रेस्थापयामास पापः ॥ १ ॥ अहह
जानकी सुबाष्पशिरस्त्वर स्मृ सीरूरुयुग लंघि तोक्य ॥ शोचति ॥ अहह
जनकपुत्री फुल्लराजिव नेत्रा नयन सलिल धारा गर्भ निर्मुक्तहारा ॥
रमण मरणसीता म सुना किंजनीनाहह यहरेन जालः सदहे हू निश्वा
लः ॥ २ ॥ रामः शिरः कं जपाचिहृस ॥ हा राम हा रमण हा जगदेकवीर
इति पुनः स्मृत्वा ॥ तस्मान्मां किं न स्पर सि ॥ अधरमधुमदीयं काम
के ऽ गोषु पीत्वा ऽ मन मिति यर वादि स्तोर वानीर कुंजे ॥ किमम मनपरि
पूर्ण चंद्रमण्पं वर कैस्तमपसद नन स्नू नु नायम नासि घोरं ॥ ३ ॥ रस्तुल्को
प्राणांस्त्यक्तुमिच्छति जानकी ॥ स्फुरति मधुर वाणी किं न वक्त्रा
रविंदे न यन कमलयोस्ते नो मदो विनोसः ॥ अपरपुरुषधूनां
वल्लभोया सिनूनं न व जानु परमहंसौ स्मृत सदा लिंगानेन ॥ ४ ॥ इत्थं तच्छिरः
कमलमालिंगितुमिच्छती जा आ काशे ॥ न खलु नखलु सीतारम

भूपालमौलिसमरशिरसि यश्चो न प्रियस्ते कदाचित्॥ स्पृष्टा कथम
पि मातर्मा निशाचारिणस्त्वहरहरहरभक्तस्येषमायायनारः॥५॥ इसा
कालशावाणीश्रवणशिरसी गगनमुत्सस्य निःक्रांते रावणे नसह॥ जा
नकीसहर्ष॥ सरमा विभीषणप्रिया तावत्सागता प्रवीनू॥ हेद्विषा
द्मागाः सर्वं रामस्य नामय मिति॥ ततः सीतापि॥ अयि परमधा
र्मिणि कृपातरंगिणि सरमे किमस्तु न मिति॥ पुनः सरमा सदय॥
जानकि त्वं न जानीषे रावणस्यापि दारुणा॥ पौयामा साध्यमा
यैषीरामः कामं स जीवति॥६॥ आकर्णमाकर्णविशालनेत्रा
मागमारान्ते निशाचराणां॥ कोलाहलं कालहलं मरं लानाद्भेषारवं
सज्जतुरंगमाणां॥७॥ विरम विरम शोकात्कोपमानोन्नपः स
तनयपशुवर्यं रावणं मर्दयित्वा॥ बलिभिदुपलनीलः कोपलः
कोमलांगि लरधरमधुपाने वै करिष्यत्यजस्रं॥८॥ जानकी॥
कापूज्ञि यतिपिनाथ इति सा निजशोकं च॥ प्राज्ञस्यास समस्या
तं जीविता स्मीति लज्जिता॥९॥ ततः पुनरप्यशोकाननिकां प्रवि
शति मारनाराचभिन्नो रावणः सुरसुंदरीभिः परिवृतः सीताहृ
दये विकारमुत्पादतु॥ सीते पश्य शिरांसि यानि शिरसी ध्वनं
महेशः पुरातानि लसत्पदस्य शिलानि सुभगे कस्मात्स्वयं ज्ञायसे॥
तु लेन परहारलपरुषवचः स्मिलाहनरावणनिर्मा मानि शिरांसि
तानिति न यिन्द्रू सीतावचः पातु वः॥१०॥ भविष्यत्ति र मोरत्रिद

शब्द नगन्ता निरधुना सत्तेरापः स्थातानन युधि पुरतो रुरुपणस
खः ॥ २ ॥ ये यास्यस्तु चै र्निपद मधुनावानर चमूरधिष्ठेषु क्षरपुर
विलापात्पठपुनः ॥ ३१ ॥ इति निःक्रान्ताः ॥ ततः निजराजमन्दिरं किंय
त कालं नीत्वा स्वगतं ॥ भेरी निःसाण शंखध्वनिगर्जनलग्नस्यदन
स्फीतिनरः सानन्दराक्षसेन्द्रा भरकरकं भुजास्फालकौलाहलैन
॥ लंकामापूर्य रामस्य पप्रभन्दथो मायया रावणस्य धिर्मोन्मू
पर्कोद्घातः शिरसि रुरु भरे षेव कलत्रः पचपचे ॥ १२ ॥ एवं विधो
मुखो पुनरप्यशोकवनिकां प्रविश्य रावणः ॥ इते का सुपेयर पुनर्द
नवेषधारी पापो जगाम पुरतो जनकात्मजायाः ॥ नाम्नान यस्य कुन
इच्छति तस्यं रूपान्याग ॥ नापहरणं न मनः करा विलु ॥ १३ ॥ जानकी
रघुनन्दननेषधारिण नमच बोध्य सहर्षं न साक्षाद्दालोक्य राम प्रत्य
ति कुतश्चेष्टा भारं नम्रा पिहर्षादुत्थायोरस्मरो भ्यां ददर्श ललितकुचा
भोगं चैलोभन्ता गी ॥ धन्याहं प्राणनाथस्य जरजनीचरषिते रो
षाणि गाढमामालिंग्याय स्वैरं जहि विरहमहापावकः शान्तिमेतु ॥ १४ ॥
स्या लिंगितु मिच्छतीरामरूपिणं रावणं ॥ सोपि सविषादं ॥ अनुभुला
ततोप्यवसरे जनकात्मजाया ले कापतिर्प्रकरके तु रुरालुराया ॥ कली
बोविसीर्णभुजदंडयुतांगरागः पापात्ततः शिवाक्षी वानरधीयितद्रा
कु ॥ १५ ॥ अथ जानकी सरमोपदेशात्तनस्पृष्टुं षिणवेषधारिणु ॥ रावणः
विलपति ॥ जनस्थानेभ्रान्तकनकमृगवृक्षौकुं लेनयातु चावदेति
सतिपरमुदस्पुप्रलपित ॥ ठनाठ का भर्तु वदनपरिपाशेपु घन्नामया

संरामलं कुशलं वसुतानलक्ष्मिगणा ॥ इति ह॰ के रावणप्रपंचो नामष्ट
मोंकः ॥ श्रीरामाय नमः ॥ अथ सर्वे लंकाद्धिकटके लंकापतेः सभा
गृहागतेषु नीतौ गदं जानकीवल्लभं प्रपद्य ॥ अथ येंगदः लंकेश्वरं संधि
र्जे नितः अनुपकारिणि स्यादुपकारिणि वा ॥ अंगदः महाराज नमो रामचं
द्र सर्वथैव येथ ॥ प्रीतिरनुपकारिणि पौलस्त्येन न ॥ तत्र लंकायां अथ
महोदरः रामः कमुद्यमं करोति ॥ राक्षसेंद्र महोदरः ॥ प्रतापं संसोढं र
विरविदेशास्य पुस्यन विभुर्निमज्जलमज्जाप्रपर जले यो पूर्व जले यो
॥ हरिः शते वार्द्धौ निवसति हिमाद्रौ पुरहरो विरिंचिः किं चापि स्वज
निकमलं मुंचति न च ॥ १ ॥ अत्रांतरे रावणानवेलितया शोकवन
स्यानि मानजानकी मनुचिंतयप्य सुसरमा मधे तद् रीतापूर्वं ह्यपलि ॥
विरहेन नयात शिरे शाखीन विपी भावे ॥ सुनीले व मनोरम्ये तमाले
मधुपांगना ॥ २ ॥ तत्र रामकटके वानराः ॥ हेमप्राकारजघनारन
नीलिंदुकलिनी ॥ लंकामिमां मिकटस्यदुं भुःद यिताभिव ॥ ३ ॥
लंकायां रावणः ॥ तो महोदर म विभिः प्रबोधितामयं कुंभक
प्रति५ र्णः महोदरः यदा तापयद्भवः ॥ इति निःष्क्रम्य सर्वे प्रतिलिः स्वयं
महोदरः कुंभकर्णनिद्रां मंदीर लगाय ॥ तत्र कुंभकर्णप्रिया ॥ विरम
विरमतूर्णं कुंभकर्णस्य कर्णो भरव शुनव निनादै रेषा निद्रा जहाति
॥ इति कथं यति काचित् प्रेयसी प्रेक्ष्यमाणा मत्वा कुतूसमानं हमि
युर्थं प्रविष्टः ॥ ४ ॥ पुनराह प्रेयसी ॥ नाना विधै वांधै प्रसन्न

बोधितोपि ना जागर्ति॥ कुतस्तर्हि॥ निद्रां तथापि न जहौ स च कुंभ
कर्णः श्रीकण्ठलब्धवरकिंनरकामिनीनां॥ गंधर्वयक्षसुरसिद्ध
वराङ्गनानां माकर्ण्य गीतममृतं परमं विदूरे॥ ५॥ सुप्तोत्थितः कलेवे
१ल यमन्यलक्षौ जालती ग्रासवपरिपिबन्नपि कुंभकर्णः॥ तस्मिंजगाम न त
ताप्यवद् सुरायां गंगापि वापि यमुनां स ह सागरेण॥ ६॥ कुंभकर्णः
रावणसंनिध्यां वागत्सा प्रविष्टः॥ राजन् यद्यपि क्षितिपालानामा
शासर्वं जगान्तं व॥ तथापि राज्ञामादिपेन विचार्य वर्तसतां॥ ७॥ रामा
य जानकी दीयते इति तत् श्रुत्वा रावणः सावज्ञं॥ रे रे वत्सः तेत्वद्वंसे युक्त
प पिममाग्रहोयं मिथ्याभिप्रेतं॥ सानुजं॥ उन्नतिमासप्रचिका चल
दूरितवर श्रेणी निषंगदैः रजिः पिनतरैः सुरासुर जेय प्रायः क
रैर्मेभुजैः॥ संग्रामे मम कुंभकर्ण विजयः किं लङ्घ्य जाड्यं त्वरा स्त्रा
प्तारौलि किशि लांस्महे व ज पुनः स्वापाय निद्रालयं॥ ९॥ कुंभ
कर्णः अभिमानं मवलंबय॥ राजन् मा मा विषाद परिहर बलवद्वि
द्विषः शोकशल्यं कल्याणान्यो भयं नाम हे महर्षि कया संभवती
त्याणि॥ कः कालः को निधाता किमरि कुलमयं कोपमः केन चास्या
प्याः कासा केक पीडा न्वलति मयि रिणे कोपितेः कुंभकर्णे॥ १०॥
रावणः सहर्षं॥ महाबलोत्कटैः राक्षसभटैः परिवृतो रणांगणे व
त्स कुंभकर्णः॥ साटोपं॥ अविकर्ण कुलं प्र लुः किं सुधायां
तनिताः नहि जगति भववद्भिर्युध्यते कुंभकर्णः॥ अपि जल

धरपोतो लेटि किंस्वल्पंकुम्भं अपि मराकुटं वं केयूरीकिंपिनष्टि
॥१०॥ अपि च॥ नाहं वालीसुबाहुर्नेचखरत्रिशिरौ दूषणस्ताटकावा ना
स हं सेतुः समुद्रोनबत धनुरहं स्थाणुकैलयोन॥ररेराम प्रतापानलक
वे लम्भहो कालसमूर्तिः किं लोहं विराणां मूर्द्धि शाल्यः समरमुविमतः स
स्थितः कुम्भकर्णः॥११॥ ततः गगनमुत्पत्य॥ सुग्रीवे बाहुमूले प्लवगबल
पतिं कुट्टरं ग्रो मुत्तोनक्षिप्तानिः पीड्य गाढं रजनीचरपुरीं संधोदनो
जगाम॥ सानन्दः कुम्भकर्णस्तदनु कपिभटस्तस्य तूर्णं सकर्णं घ्राणं ज
ग्धा जगाम स्वशिबिरकुहरे कूर्परेणाहतस्य॥१२॥ निःश्वस्य सज्य
बाष्पं नयनकुम्भ लेप्यो रामनेवा रिद्ध्या कृत्वा लंकोपगुंठ सकरेणमप
नभो वापित्वा त्रिमेलं॥ क्रौधांधः कालमूर्तिः प्रलयदहनबहागारनेत्रो वि
कर्णः छिन्नघ्राणो वतीर्णः पुनरपि समरप्रांगणे कुम्भकर्णः॥१३॥ तं दृष्ट्वा
जीवितांतं गिरिवरसदृशं त्रस्तचित्ताः कपींद्राः केचित्सीदातयाते प्रचलि
तपवनांदोलिता खेचरंति॥ केचिद्दोर्दंडचंडभ्रमणनिपतिताः शोणि तो
मान्युद्गिरंति प्राणान्केचित्प्रविराः कथमपि दधति स्फीतफूत्कार
भिन्नाः॥१४॥ उत्क्षिप्य शूलमजयं त्रिपुरांतकस्य संहारकेतुमिव कौ
पितडिंभाभिः॥ घोरं ज्वलंतमुरसि क्षिपति स्म रामस्तं लाराघवस्तदिषु
णा रघुणा निरस्तं॥१५॥ क्रौधान्नजोठपद्दे कपिशिबिरगतो मुद्गरं ज्वा
द्दग्गो वक्त्रं निषिघ्य कोटिप्लवगपतिमदान्नकंठान्कुम्भकर्णः॥ कोपि
तं ल्पांपिनष्टि स्वसनसहचरा वानराः कर्णरंध्रान्निर्गच्छंति वक्त्रैः

पुनरपि दशानैश्च वितानति घोरं ॥१६॥ सव्येन सांद्रशिबिरं च करेण
धुन्वन्नाशानतः शब्ददसु भिन्नेन मुत्तरेण ॥ सुग्रीवमेव कपिवीरवरेषु
सत्सु जग्राह कोपकलितो युधि कुंभकर्णः ॥१७॥ तातविलोक्य विषम
स्य मथांगदस्तु गात्रस्मतेन भुवि पातयति स्म शत्रुं ॥ मुक्तोपि नश्च सज्जि
या वदसौ कपीन्द्रस्तावत्वबंधनरसिकृपिदापि तं सम्यक्का दक्षानीलस्तु
दुमयमपि ग्रस्तमाक्रम्य रक्षःस्कंधे पौ तौ श्रवणनयनघ्राणवक्त्रो
दरेषु ॥ तीव्रार्चिर्भिर्दहति कुपितः स्वेन रूपेण धीरः क्रव्यादोभूद
न लोविकलः प्राभिनौ वानरेन्द्रौ ॥१९॥ लंकेश्वरस्तमवलोक्य रणेन्य
लंतं कादंबिनीसहचरोऽमृतवारिधारां ॥ तूर्णं मुमोच पुनरप्यथ
लब्धसंज्ञौ भोक्तुं ऋनातस्त्व नीलनलौ सदर्थ्यौ ॥२०॥ लंकाशिरव
रस्थो रावणः ॥ अथ हनुमान् ॥ ततः कुंभकर्णबाहुपाशेन बध्वा जलनिधौ
निक्षिप्यागच्छत तत्र युद्धबाहुल्या द्विरपरिभिः पौलयामास ॥ तावद
कोशो वारिरवागिति ॥ हनुमन् महावीर मेन कुंभकर्णस्य जनबध्यो
यंत्तवेति ॥ अथ जांबवान् ॥ द मौलिनेवस्य जानुजवान्हि दिमिवत्तकुंभ
कर्णपानयित्वा करे गाढं विरच्य सुजतरसा पुनर्भूमौ व पातयत्तमु
ग्रवेषो जांबवान् ॥ जा[illegible]लोकितो रघुवरेष सह लक्ष्मणेन ॥ कोलंतका
दिबरिपोः परिशंकितेन ॥ स्थानं जगाम हनुमान् समरेऽवतीर्णे मा
हेवं सुधनरसिंधुरवानुरक्षः ॥२१॥ मैनाकोमेरु श्रमितरवहनु

मस्ताणिपश्येमहेद्रुः कस्यांतेमंदरांगेयमरवसमरेमुद्गरं कुंभकर्णे
॥अद्रिं [illegible] ग्यादिवीरः प्रहितमपि निजेनाघ्निनन्मुद्गरेण तेनायुक्तेनांज
नेयोऽद्भुतजनितरुषा मुद्गरं द्राक् चकर्ष॥२२॥ रामः॥ अत्रांतरे रघुपतिः
शरमैंद्रं युग्मं तत् कुंभकर्णनिधनाय रणे मुमोच॥ भित्वा तु तस्य हृद
यं धरणीमियाय कोऽमद्धुनमपि नदरसौ रघुवीरदेवः॥२३॥ ततः कुंभ
कर्णोपि देहं विसृज्य वैकुंठविमानस्थः स्वर्गमगात्॥ ततः शोकमग्नः स्वा
द्रावणोपि सीताहरणकामः सन् सुपार्श्वः सान्त्वयत्॥ अथ सौमित्रि[illegible]
युद्धे रावणिं रामपार्श्वमगमत्॥ ततः राक्षससैन्योपि राज्ञी मंदोदरी
सान्त्वयित्वा गुप्तेयत्तोपि वानरैरंगदादिभिः पराभवं प्राप्य रामेण सार्धं
युद्धमतनोदिति॥ योरामो न जघान वक्षसि रणे तं रावणं मार्गणैर्दु
र्घस्य प्रतिवासरं वसति सा तस्या अहं राघवः॥ मय्यास्ते भुवना
६२ वलिस्त्रिदशपै र्लोके हि सा सा दिग्गजैः पायान्नुनैकपालनपटुः २५
श्रीरामचंद्रः प्रभुः॥२४॥ सुवर्णरचितान्बाणा न्निमुंचेति हि राघ
पि वे॥ रावणोऽत्र चिक्षेप मध्ये रिति विधरं शरं॥२५॥ अथ रामः आ
ग्नेयेनास्त्रेण तन्नाभिसंस्थममृतं कुंभं भित्वा तद्दैवैब्रह्मास्त्रेण दु
ष्टानंततः पातालस्थभोगावतीजलैनस्नाता गंगा यास्मैतस्ये वतूणी
रमपि [illegible] शात्॥ ततः मंदोदरी रामं प्रणम्य पतिनासह गता प्रियं

तीं तां नीवार्यरावणानुजेन सांत्वयित्वाथ लक्ष्मणेन विभिषणं
राज्येऽभिषिच्यत्तेन सहागमद्रामानुज इति ॥ सीतां बिभिषण सद्दि
नः पवनात्मजश्चानीयदेवक[illegible]रैस्स्तुतः सुग्रीवादिभिः साकं सरा
क्षसेंद्रः सहर्षो दाशरथिरयोध्यामाययाविति ॥ तत्रायोध्या
यां वशिष्टादिभिर्ऋषिभिरभिषिक्तः सार्वभौमपदे ॥ ब्रह्मादि
वैद्र्यादिभिर्देवैः संस्तुतः [illegible]त्रैकादशवर्षसहस्रमहीं महिषीमापा
लयत् ॥ तत्रैव वाहनूमान् प्रमतोषितः ॥ कूर्मपाराणं [illegible] यष्टि० ॥
नारदः ॥ इति लोभ्रुवलयस्यास्य रामनीतेः कीर्तिः सीतांतासापि नसमरा
लसंगमवंध्यात्तत्रै वसुविंण्यभूत् ॥ पत्रं यस्य चार्गति रंगीणा परिसरे कुरा
वसानं तयापुलं भाति न विनुमडलमिदं शीतद्युतेर्मंडलं ॥२८॥ राम
राममहावीरकेवलं तमुणकिर्तनात् ॥ लक्ष्मीर्तिकामिनी भातिकस्तू
रीतिलकनाभः ॥ लक्ष्मीसित्विष्टतिलकरे वाचिभातिसरस्वती ॥ की
र्तिः किंकुपिता रामयनदेशान्तरं गता ॥२९॥ ततः श्रीरामः प्रस्थाप्य
तौ वानरवीरसेनां तत्कोलयोग्याभरणप्रदानैः ॥ भुनक्तिराज्यं
सहवंधुवर्गैरामः ससीतः सह लक्ष्मणेन ॥३०॥ रामोदाशरथिर्दिवा
करे कुले यस्यागनाजानकी नीतायाहस्तात्क ध्वरे पवनतो माया
मगघ्नत्प्रयना ॥ रामेणापि कपींद्रसंगमवशाद्दंभोनिधिर्बंधितो लं
यापश्चात्साजनकाध्विराजतनयाहत्या रिपुर्वासिता ॥३१॥

पदूमंतं धनुरीश्वरस्य समरे यज्जामदग्न्यो जितस्तत्त्रैकोयमसितु
राज्ञया वसुमतीं सेतुः पयोधौ कृतः ॥ एकैकं दशकंधरक्षयरु
तेरामस्य किं वर्ण्यते दैवं वर्णयमेन सोपि सहसा नीताक्ष
यः शेषतां ॥ ३२ ॥ रम्यं श्रीरामचंद्रप्रबलभुजबलं तोषयंकाशु
शौ उब्यासश्रेस्मा उदलएरणाशिरसि महानाटकपारवार्धिं ॥
युत्म्याभूतत्वां जनयप्रविरचितमिदं यः शृणोति प्रसंगा
न्मुक्तोऽसौ सर्वपापाद्विपुकुलविजयी रामवत्संगरेषु ॥ ३३ ॥
चतुर्दशभिरंकैः भुवनानि चतुर्दश ॥ श्रीमहानाटकं
धत्ते कैवल्यं ब्रह्मनिर्मलं ॥ ३४ ॥ रचितमनिलपुत्रेणाथवा
ल्मीकिना ब्धौ निहितममृतबुध्या प्राङ्महानाटकं यत् ॥
सुमतिनृपतिभोजेनोद्धृतं तत्क्रमेण ग्रथितमवतु विश्वं
मिश्रदामोदरेण ॥ ३५ ॥ इति श्रीहनूमद्विरचिते महानाट
के अंकसारे श्रीरामचंद्रोदयविजयो नाम चतुर्दशोंकः
समाप्तः ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ हस्ताक्षर गोविंदसूनुना
लिखितं ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ शाके १७५७ युवानाम
संवत्सरे दक्षिणायने हेमंतऋतौ पौ० शु० स० २० न० नेस० ॥

[OrderDescription]
,CREATED=03.10.19 12:09
,TRANSFERRED=2019/10/03 at 12:16:47
,PAGES=49
,TYPE=STD
,NAME=S0001939
,Book Name=M-2358-SHRI HANUMAN
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF

FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF

FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF

FILE49=00000049.TIF
,